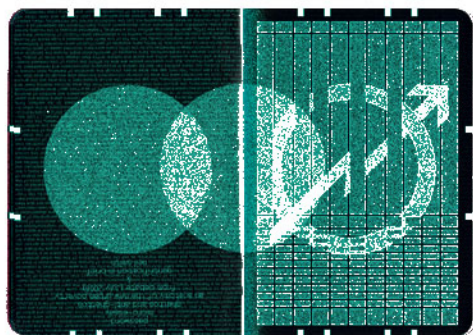

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, ΚΙΝΗΜΑ & ΆΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ελευθεριακή παρέμβαση φιλοσοφικής
ιδρυτική διακήρυξη - έκδοση δεύτερη

ΑΘΗΝΑ 2009

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ.....	21
ΠΡΟΤΑΓΜΑ.....	34
ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.....	53

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολιτική συλλογικότητα Ελευθεριακή Παρέμβαση Φιλοσοφικής δημιουργήθηκε και δραστηριοποιήθηκε μέσα από τις πολιτικές ζυμώσεις κατά τη διάρκεια των φοιτητικών κινητοποιήσεων 2006-2007. Επιλέγουμε να οργανωθούμε πάνω στις βάσεις της άμεσης δημοκρατίας, διαχωρίζοντας τη θέση μας από ιεραρχικές - γραφειοκρατικές δομές. Τον Ιανουάριο του 2008 κυκλοφόρησε η πρώτη έκδοση της ιδρυτικής διακήρυξης, η συγγραφή της οποίας συνίσταται στην επιθυμία μας να δημιουργήσουμε την κοινή πολιτική μας συμφωνία και να αποτυπωθεί ρητά ως το μοναδικό συνεκτικό στοιχείο της ομάδας. Το παρόν αποτελεί τη β' έκδοση στην οποία προχωρήσαμε πρώτον, για αντικειμενικούς λόγους-εξάντληση αντιτύπων-και δεύτερον, για να αποτυπώσουμε την αλλαγή κάποιων θέσεών μας καθώς και να εμπλουτίσουμε το περιεχόμενό τους, ως αποτέλεσμα των δράσεών μας αλλά και των συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν εντός της ομάδας.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ

Κατά τη γνώμη μας, η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση που διενεργείται από το τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, αλλά και τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα με αιχμές την αναθεώρηση του άρθρου 16 του συντάγματος, την ψήφιση του νόμου-πλαίσου και τα νομοσχέδια για αξιολόγηση-ιδβε-δοατάπ, οφείλει να αναλυθεί με σοβαρούς όρους μέσα στο κοινωνικο-ιστορικό της πλαίσιο. Με αυτό εννοούμε τη διεξοδική μελέτη των συνθηκών μέσα στις οποίες πραγματοποιείται, των υποκειμένων που την συγκροτούν και των προθέσών τους. Η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση εντάσσεται στις γενικότερες κοινωνικές αλλαγές που σηματοδοτούν τη μετάβαση από το ισχυρό κοινωνικό κράτος/κράτος πρόνοιας στο καθεστώς του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και φυσικά δεν είναι αποκομμένη από την εργασιακή αναδιάρθρωση και την κοινωνική οργάνωση του δυτικού κόσμου, μιας και σίγουρα το εκπαιδευτικό σύστημα δε μπορεί να θεωρηθεί ουδέτερος θεσμός, ούτε και ξεκομμένος από τους υπόλοιπους κοινωνικούς θεσμούς και αξίες. Την τελευταία αντίληψη ενισχύει η διακηρυγμένη θέση των νεοφιλελεύθερων πολιτικο-οικονομικών ελίτ για περαιτέρω και πιο ξεκάθαρη σύνδεση του πανεπιστημίου με την καπιταλιστική διαδικασία, τόσο σε επίπεδο καταμερισμού της εργασίας, όσο και εσωτερικής λειτουργίας. Συνεπώς πιστεύουμε ότι για να κατανοήσουμε εις βάθος τα γεγονότα της τελευταίας περιόδου στην εκπαίδευση, πρέπει να μελετήσουμε αρχικά τη μετάβαση από το κράτος πρόνοιας στον νεοφιλελευθερισμό και τα βασικά χαρακτηριστικά που είχαν εργασία και εκπαίδευση στα δύο αυτά συστήματα, συνυπολογίζοντας τις "από τα κάτω" αλλαγές στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, την ήττα των τελευταίων μαζικών κινημάτων και την κατεύθυνση των σύγχρονων κοινωνιών προς την ιδιώτευση και την απάθεια.

- **Η άνοδος και θεμελίωση του Κράτους Πρόνοιας**

Χρονικά η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας μπορεί να τοποθετηθεί μεταξύ των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων και των μέσων της δεκαετίας του 1970. Η θεμελίωσή του ως κυρίαρχη κυβερνητική πολιτική στις δυτικές κοινωνίες προκύπτει από την σημαντική παρουσία του εργατικού/συνδικαλιστικού κινήματος και των ανατρεπτικών κοινωνικών αγώνων του 20ου αιώνα αλλά και την ανάπτυξη της σοσιαλδημοκρατικής σκέψης μέσα στους κόλπους της διεθνούς αριστεράς. Τα βασικότερα χαρακτηριστικά του εντοπίζονται στον διογκωμένο κρατικό παρεμβατισμό στο οικονομικό πεδίο και στην πολιτική της πλήρους απασχόλησης, με την προοπτική της διασφάλισης κοινωνικής αλληλεγγύης. Πρακτικά αυτό σηματοδότησε την αύξηση των δημοσίων δαπανών (θέσπιση δημόσιας εκπαίδευσης, υγείας, ασφάλισης κλπ), την κρατική διαχείριση του τρόπου λειτουργίας της αγοράς (δηλαδή κατά βάση εγχώρια ανάπτυξη της οικονομίας), και την κατοχύρωση σημαντικών κοινωνικών ελέγχων και δικαιωμάτων στην εργασία. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν μία διευρυμένη περίοδος "κοινωνικής ειρήνης", μείωσης της ανεργίας, επαγγελματικής ανέλιξης και σταδιακής μείωσης έντονων ταξικών διαστρωματώσεων, καθώς μεσαιοποιήθηκαν μεγάλα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Η παραγωγή και η ροή της γνώσης στο εκπαιδευτικό σύστημα ήταν επίσης υπό τον πλήρη έλεγχο της πολιτείας, ως διακριτός και μοναδικός επίσημος θεσμός παροχής και επικύρωσης γνώσεων. Η εκπαίδευση στο κράτος πρόνοιας χαρακτηριζόταν από τον υποχρεωτικό και δωρεάν χαρακτήρα της, καθώς θεωρητικά είχε σ' αυτήν πρόσβαση οποιαδήποτε και οποιοσδήποτε¹ ανεξάρτητα από την κοινωνική θέση που κατείχε, ενώ

¹ Αναγνωρίζουμε ότι η γλώσσα δεν είναι ουδέτερη και ο τρόπος χρήσης και τα νοήματά της πολλές φορές έχουν σεξιστικές/πατριαρχικές αποχρώσεις, που αναπαράγουν τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ των φύλων. Ως εκ τούτου, στο κείμενό μας θα υπάρχει

παράλληλα συνδεόταν έμμεσα με την αγορά εργασίας μας και παρείχε τα απαραίτητα εφόδια για την είσοδο και την εξασφάλιση μίας μόνιμης θέσης σ' αυτήν. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι, αποτελώντας φορέα των συλλογικών κοινωνικών προσδοκιών για απόκτηση κοινωνικών/οικονομικών/γοητρικών προνομίων (κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερα εμφανές στον ελλαδικό χώρο), υπήρξε το κύριο μέσο κοινωνικής ανέλιξης και επαγγελματικής αποκατάστασης. Παράλληλα όμως, το πανεπιστήμιο, κυρίως, ήταν αυτό που διατήρησε σε ένα βαθμό το δημοκρατικό χαρακτήρα και τη σχετική αυτονομία που είχε σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους, με αποτέλεσμα να λειτουργήσει και ως χώρος ζύμωσης ριζοσπαστικών ιδεών (με αποκορύφωμα το Μάη του '68 στη Γαλλία).

- **Η κατάρρευση του Κράτους Πρόνοιας και η άνοδος του νεοφιλελευθερισμού**

Η τομή στη διάλυση του κράτους πρόνοιας σύμφωνα με την άποψή μας ήταν η διεθνοποίηση του κεφαλαίου και η απελευθέρωση της παγκόσμιας αγοράς. Η μεγάλη κρατική φορολογική επιβάρυνση και ο έλεγχος της επιχειρηματικής δραστηριότητας, αλλά και η σχετική μείωση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων λόγω των συνδικαλιστικών νικών του εργατικού κινήματος (αυξήσεις μισθών, μείωση ωραρίων, καλύτερες συνθήκες εργασίας), οδήγησαν ένα μέρος των οικονομικών ελίτ σε αναζήτηση νέων οικονομικών πεδίων και αγορών. Στόχος τους ήταν η εξασφάλιση γρήγορου και μεγαλύτερου κέρδους, αλλά και ευνοϊότερων συνθηκών εκμετάλλευσης, με αποτέλεσμα να στραφούν σε "υποανάπτυκτες" και "τριτο-κοσμικές" χώρες με σαφώς φθηνότερο εργατικό δυναμικό. Παράλληλα, παρατηρείται η τάση της χρηματοστηριοποίησης της διεθνούς αγοράς με κατεύθυνση την αυξανόμενη

εναλλαγή των γενών στα ονόματα, ως ελάχιστο δείγμα φεμινιστικής κριτικής όχι μόνο της γλώσσας εν γένει, αλλά και του τρόπου που χρησιμοποιείται συνολικά στο γραπτό λόγο.

κινητικότητα/ευελιξία του κεφαλαίου μεταξύ διάφορων οικονομικών δραστηριοτήτων. Φυσικά αυτές οι τάσεις και διαθέσεις του ιδιωτικού κεφαλαίου ήταν ασύμβατες με την ισχυρή κρατική παρέμβαση. Παρ' όλα αυτά η κατάρρευση του κοινωνικού κράτους δεν ήταν μία μονομερής διαδικασία από πλευράς των κυρίαρχων, αλλά στηρίχτηκε και σε αλλαγές που συντελέστηκαν συνολικά στο επίπεδο της κοινωνικής ζωής. Τόσο η έκπτωση του απελευθερωτικού οράματος του εργατικού κινήματος, όσο και η αποτυχία των ανατρεπτικών κινήματων του '60-'70 οδήγησαν σε μία σημαντική στροφή προς την ιδιωτική σφαίρα και τον ατομικισμό/ανταγωνισμό, γεγονός που έδωσε την ευχέρεια και στην ουσία στήριξε τις επιλογές του σταδιακά διεθνοποιούμενου κεφαλαίου, κυρίως εκ μέρους των μεσαίων και μικρομεσαίων στρωμάτων.

Με την άνοδο των κυβερνήσεων Ρήγκαν και Θάτσερ σε Η.Π.Α. και Μ. Βρεταννία αντίστοιχα, αλλά και τη φιλελεύθερη στροφή του σοσιαλδημοκράτη Μιτεράν στη Γαλλία, από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 οι τάσεις αυτές διογκώνονται και επικυρώνονται θεσμικά/νομοθετικά. Με σημαία την ιδεολογία του νεοφιλελευθερισμού και με τη νομιμοποίηση που προκύπτει απ' την ήδη υπάρχουσα τάση των σύγχρονων κοινωνιών προς ιδιώτευση και καταναλωτισμό, οι Η.Π.Α. και η Δυτική Ευρώπη μπαινουν σε μία εποχή απελευθέρωσης της παγκόσμιας αγοράς, ιδιωτικοποίησης του δημόσιου τομέα (υγεία, εκπαίδευση, δέκο), μείωσης της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία και την εργασία αλλά και λεηλάτησης σημαντικών κοινωνικών παροχών και κεκτημένων. Πιο συγκεκριμένα, οι κοινωνικές δαπάνες του πρώην κράτους πρόνοιας συρρικνώνονται συνεχώς, ενώ ο κοινωνικός και κρατικός έλεγχος στην εργασία μειώνεται, με αποτέλεσμα την καταπάτηση βασικών εργασιακών δικαιωμάτων από την πλευρά του ιδιωτικού κεφαλαίου και την τάση για είσοδο της απασχόλησης σε μία περίοδο ελαστικοποίησης, ανεργίας και επισφάλειας. Βασικός κινητήριος μοχλός της αναδιάρθρωσης αυτής πιστεύουμε πως είναι η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής και η εκτεταμένη χρήση τους στο πεδίο της παραγωγής. Κατά το τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα η ανάπτυξη αυτή επέφερε σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας

με την αυτοματοποίηση/μηχανοποίηση μεγάλου μέρους της αλλά και τον κατακερματισμό των διαδικασιών της μέσω της συνεχούς εξειδίκευσης. Σε συνδυασμό με την τάση προς διεθνή καταμερισμό της εργασίας (άνοδος τριτογενή/τεχνολογικού τομέα στο δυτικό κόσμο, μεταφορά δευτερογενή σε Ν.Α. Ασία κτλ), θα μπορούσαμε να πούμε πως η Δ. Ευρώπη και μεγάλο μέρος των Η.Π.Α. περνούν σε μία "μετα-βιομηχανική περίοδο", όπου ο εργαζόμενος είναι λειτουργικός και ευέλικτος για το κεφάλαιο, συνεχώς επανακαρτιζόμενος και υπερεξειδικευμένος, έχοντας όλο και λιγότερη επαφή και γνώση σχετικά με τη διαδικασία και το προϊόν της εργασίας του.

- **Η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση στη νεοφιλελεύθερη πραγματικότητα**

Όπως έχει αναφερθεί και νωρίτερα, η βασική κατεύθυνση του νεοφιλελευθερισμού σχετικά με την παιδεία και την γνώση είναι ότι η εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει να συνδέεται με την οικονομική δραστηριότητα σε επίπεδο καταμερισμού της εργασίας και εσωτερικής λειτουργίας της και να σέβεται τη θεμελιώδη αρχή της οικονομίας του κέρδους. Παράλληλα να συνιστά ένα δίκτυο ροής πακέτων κατακερματισμένων και πρόσκαιρων ικανοτήτων/πληροφοριών με στόχο τη συμβατότητα με την πρώτη αρχή και το υπάρχον εργασιακό καθεστώς (βλ. και παραπάνω). Τα πτυχία χάνουν το ισχυρό τους αντίκρισμα στην αγορά εργασίας και στη διασφάλιση εργασιακών δικαιωμάτων - ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του κράτους πρόνοιας - και προσαρμόζονται στις ανάγκες της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Από τα προηγούμενα μπορεί να εξαχθεί ότι το πανεπιστήμιο τείνει να αποτελέσει χώρο δημιουργίας και εκγύμνασης του νέου τύπου εργαζομένου, ένα χώρο λειτουργικής ενσωμάτωσής του. Τα μέσα με τα οποία πραγματοποιείται αυτή η εκπαιδευτική αναδιάρθρωση στην Ευρώπη (αναδιάρθρωση γνωστή και ως διαδικασία της Μπολόνια) μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

α. Δημιουργία ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης με στόχο την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, σύμφωνα με τις επιταγές διεθνών/ευρωπαϊκών οικονομικών οργανισμών (Ευρωπαϊκή Ένωση, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κ.ά.).

β. Επιχειρηματοποίηση και εμπορευματοποίηση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την θέσπιση κανονισμών εσωτερικής λειτουργίας με βάση ιδιωτικο-οικονομικά κριτήρια αποτελεσματικότητας (στροφή στο ιδιωτικό κεφάλαιο για χρηματοδοτήσεις, ερευνητικά προγράμματα κτλ). Στην ουσία, το πανεπιστήμιο μετατρέπεται σε ένα μηχανισμό παροχής και επικύρωσης υπηρεσιών εκπαίδευσης αλλά και αξιολόγησης αυτών, βάσει κριτηρίων λειτουργικότητας και εξυπηρέτησης προς το κεφάλαιο. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, υποτιμώνται τα πανεπιστημιακά πεδία που δεν έχουν άμεση εφαρμογή στην καπιταλιστική παραγωγή (π.χ. φιλοσοφία, φιλολογία κ.ά.), ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις τεχνο-επιστημονικές σχολές.

γ. Κατακερματισμός και εντατικοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσα από την υπερέξειδικευση, τη διάσπαση των κύκλων σπουδών (π.χ. 3+2 χρόνια) και των γνωστικών αντικειμένων και την κατηγοριοποίηση της παρεχόμενης γνώσης σε υποσύνολα/πακέτα πληροφοριών, με αποτέλεσμα τη μηχανοποίηση της εκπαίδευσης και τη μετατροπή της γνώσης σε αυστηρά μετρήσιμο προϊόν.

δ. Δια βίου εκπαίδευση, η οποία μεταφράζεται σε συνεχή και επί πληρωμή επανακατάρτιση των εργαζομένων και πτυχιούχων ανάλογα με τις εκάστοτε απαιτήσεις των επιχειρήσεων. Η επανακατάρτιση αυτή προβλέπεται μέσω της δημιουργίας περιφερειακών προς τις πανεπιστημιακές μονάδες οργανισμών (βλ. Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης), μέτρο που επικυρώνει το ρόλο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην είσοδο της εργασίας και της ζωής σε καθεστώς επισφάλειας, ελαστικότητας, αποσπασματικότητας της γνώσης και της απασχόλησης.

- **Η ελληνική περίπτωση και ιδιαιτερότητα**

Αν και οι προαναφερθείσες κατευθύνσεις αποτέλεσαν τον βασικό άξονα της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης στην πλειοψηφία των δυτικών κοινωνιών, σε κάθε χώρα παρουσιάστηκαν χρονικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες δε μας επιτρέπουν να αντιμετωπίσουμε την αναδιάρθρωση σε ένα αυστηρά ενιαίο διεθνές επίπεδο. Η Ελλάδα συγκεκριμένα αποτελεί μία από τις πιο ιδιαίτερες περιπτώσεις (για λόγους που θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε στη συνέχεια) και συνεπώς θα ήταν μεγάλο λάθος να αναλύσουμε την ελληνική εκδοχή της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης αποκλειστικά βάσει των συνθηκών και μέσων υλοποίησής της στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο.

Καταρχάς, εφόσον τοποθετήσαμε την αναδιάρθρωση στο ιστορικό πλαίσιο της μετάβασης από το κράτος πρόνοιας στο νεοφιλελευθερισμό, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στον ελλαδικό χώρο δεν υπήρξε αυτό που παρουσιάστηκε στην Ευρώπη ως κράτος πρόνοιας. Η μοναδική περίοδος που προσεγγίζει το κοινωνικό κράτος είναι η πρώτη τετραετία της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ (1981-1985, την ίδια περίοδο δηλαδή που καταρρέει στον υπόλοιπο κόσμο), η οποία πρακτικά μεταφράστηκε κυρίως σε διόγκωση του δημοσίου τομέα και των κρατικών επιχορηγήσεων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η Ελλάδα δεν είχε ποτέ βαριά βιομηχανία, συνεπώς ούτε εργατικό κίνημα για να διαδραματίσει τον καταλυτικό ρόλο που είχε στη θεμελίωση του κράτους πρόνοιας στη Δύση, δηλαδή την αποδοχή και ενσωμάτωση των κοινωνικών διεκδικήσεων στην κυβερνητική πολιτική, ενώ και τα ζητήματα που τέθηκαν από τα κινήματα '60-'70 (όπως ο ρατσισμός, το γυναικείο ζήτημα, η οικολογία) είχαν ελάχιστη απεύθυνση. Αντίθετα, η ελληνική οικονομία μεταπήδησε κατευθείαν απ' τον πρωτογενή τομέα της αγροτικής παραγωγής και της μεταποίησης των εμπορευμάτων στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών. Από το 1986 παρ' όλα αυτά, η πολιτική του ΠΑΣΟΚ αλλάζει ριζικά και ακολουθεί μία κατεύθυνση κλεισίματος των μη επικερδών επιχειρήσεων, σταδιακής ιδιωτικοποίησης ή επιχειρηματοποίησης του δημοσίου τομέα και βαθμιαίας

απελευθέρωσης της εγχώριας αγοράς (με αποκορύφωμα τις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης Μητσοτάκη και την αρχή της εξόδου του ελληνικού κεφαλαίου στα βαλκάνια).

Η εκπαίδευση, και κυρίως το πανεπιστήμιο, κατείχε έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην ελληνική κοινωνική ζωή. Αποτελούσε το πεδίο που συσσωρεύονταν όλες οι συλλογικές προσδοκίες της ελληνικής κοινωνίας για οικονομική ανέλιξη, επαγγελματική αποκατάσταση και κοινωνική αποδοχή και στάθηκε ο βασικός ρυθμιστής του εργασιακού καταμερισμού. Η στάση αυτή της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα εκφραζόταν με μαζικούς όρους και έντονες αντιδράσεις κάθε φορά που επιχειρούταν κάποια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, συνήθως με προμετωπίδα την υπεράσπιση του δημόσιου (και, κυρίως, δωρεάν) χαρακτήρα του ή την εξασφάλιση μίας θέσης στην αγορά εργασίας - κυρίως στο δημόσιο (βλ. φοιτητικά και μαθητικά κινήματα '79, '90-'91, '98, '06-'07). Παρ' όλα αυτά, ο δημόσιος χαρακτήρας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος θεωρούμε ότι τίθεται υπό σοβαρή αμφισβήτηση. Πέρα από το ιδιότυπο για τα παγκόσμια δεδομένα καθεστώς της πρωτοκαθεδρίας των φροντιστηρίων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα επιχειρείται μία σειρά μεταρρυθμίσεων που προωθούν σταδιακά την εμπορευματοποίηση της λειτουργίας του πανεπιστημίου (επενδύσεις για ερευνητικά και σπουδαστικά προγράμματα από ιδιώτες, πρακτική - άμσθη - εργασία φοιτητών/τριων και μεταπτυχιακών), οι οποίες άλλες φορές αναχαιτίζονται από την παρουσία φοιτητικής αντίστασης, και άλλες προωθούνται "άτυπα". Όλα αυτά εν τέλει προετοιμάζουν το έδαφος και συμπληρώνουν το σκηνικό της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης του 2006-2007, η οποία υπήρξε η πιο συστηματοποιημένη προσπάθεια από μεριάς του ελληνικού κράτους για την σύμπλευση του εκπαιδευτικού συστήματος με τις διεθνείς απαιτήσεις.

- **Η αναθεώρηση του άρθρου 16**

Στην προώθηση της αναδιάρθρωσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σημαντικό εμπόδιο στάθηκε το άρθρο 16 του συντάγματος του 1975, σύμφωνα με το οποίο κατοχυρώνεται ο δημόσιος και δωρεάν χαρακτήρας της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες, γεγονός που οδήγησε την κυβέρνηση και τους συμμάχους της να επιχειρήσουν την αναθεώρηση του ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο για την περάτωση της αναδιάρθρωσης. Κομβικές, ως προς την αναθεώρηση, κρίνονται κατά κύριο λόγο οι παράγραφοι 4 και 8 του άρθρου: "Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της" και "Η σύσταση ανωτάτων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται". Η κριτική μας απέναντι στην αναθεώρηση του άρθρου 16 συγκροτείται σε δύο αλληλένδετους άξονες: αφενός πάνω στο ζήτημα της προσβασιμότητας στη γνώση ως δημόσιο αγαθό και αφετέρου στην περαιτέρω υποταγή των πανεπιστημίων στις ανάγκες της καπιταλιστικής παραγωγής. Κοινό θεμέλιο των δύο αυτών αξόνων αποτελεί το γεγονός ότι ναι μεν η αναθεώρηση θα αποτελέσει μια δυσχερή συνθήκη, αλλά ότι πρωτίστως συνιστά τη θεσμική κατοχύρωση μιας ήδη διαμορφωμένης κατάστασης.

Βασικό διακύβευμα της αναθεώρησης του άρθρου αποτελεί το να απολεσθεί ο προσδιορισμός της πρόσβασης στη γνώση ως δημόσιο αγαθό. Μια πιθανή ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση/περιορισμό της ελεύθερης προσβασιμότητας στη γνώση. Συγκεκριμένα, η ανάγκη καταβολής διδάκτρων σε ένα ιδιωτικό πανεπιστήμιο αυτομάτως αποκλείει ένα μεγάλο αριθμό ατόμων από τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, ενώ παράλληλα οι εσωτερικοί κανονισμοί των ιδρυμάτων αυτών είναι σαφές ότι θα καθιστούν απαγορευτική την παρακολούθηση μαθημάτων από άτομα που δεν φοιτούν σε αυτά - κάτι που αντίθετα είναι αυτονόητο σήμερα καθώς οποιαδήποτε ή οποιοσδήποτε έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει ανεξάρτητα με το αν έχει εγγραφεί. Παρόλα αυτά όμως είναι σαφές ότι σήμερα η χρήση αυτής της δυνατότητας ενδιαφέρει ελάχιστα, γεγονός που σχετίζεται με αυτό που περιγράψαμε παραπάνω ως "ήδη διαμορφωμένη

κατάσταση". Το γεγονός ότι αυτή η τάση της απαξίωσης του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα της εκπαίδευσης είναι σημαντική στην ελληνική κοινωνία (βλ. και φροντιστήρια/ιδιαιτερα στη δευτεροβάθμια) καταδεικνύει ότι μια αναθεώρηση του άρθρου 16 έρχεται τόσο να δυσχεράνει τα πράγματα, όσο -πρωτίστως- και να αποτελέσει τη θεσμική κατοχύρωση αυτού που ήδη υπάρχει.

Δεύτερο και κομβικότερο σημείο της αναθεώρησης είναι η συνακόλουθη περαιτέρω υποταγή των πανεπιστημίων στις ανάγκες της καπιταλιστικής διαδικασίας παραγωγής, όπου επίσης παρατηρούμε ότι πρόκειται για την επικύρωση μιας ήδη υπάρχουσας συνθήκης και παράλληλα φυσικά το άνοιγμα του δρόμου για την διεύρυνσή της. Ειδικότερα, η σύσταση ιδιωτικών σχολών θα επιφέρει την κατάργηση/σήψη τμημάτων τα οποία δεν συνδέονται άμεσα με την αγορά εργασίας (όπως π.χ. ανθρωπιστικές-κοινωνικές επιστήμες, φιλοσοφία), κάτι που όμως ήδη συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό, με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες να απαξιώνουν τις εν λόγω σχολές, δεδομένου ότι η κυρίαρχη τάση στην εκπαίδευση είναι η εργαλειακή (δηλαδή ο βασικός στόχος της πανεπιστημιακής φοίτησης είναι η απόκτηση προσόντων για εργασία/καριέρα) ενώ παράλληλα, όπως άλλωστε συμβαίνει ήδη, θα ενισχυθούν σχολές με άμεση σύνδεση με την παραγωγή (βλ. τεχνοεπιστήμες). Τέλος, η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, που αναμφίβολα θα λειτουργούν με εντατικούς ρυθμούς, θα συμπαρασύρει και τα δημόσια με αποτέλεσμα την εντατικοποίηση των σπουδών, άρα και των ζωών μας.

Συνοψίζοντας λοιπόν, θεωρούμε ότι η αναθεώρηση του άρθρου 16, ανοίγοντας το δρόμο για το σύνολο της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης, έρχεται από τη μία πλευρά να συμπληρώσει αυτό που η κυρίαρχη τάση του φοιτητικού σώματος εκφράζει. Από την άλλη, οδηγεί στον περιορισμό ή ακόμα και την εξάφaniση των όποιων ψηφισμάτων αυτονομίας έχουν απομείνει στον πανεπιστημιακό θεσμό, μέσω της περαιτέρω σύνδεσής του με την αγορά εργασίας και την καπιταλιστική παραγωγή.

- **Αξιολόγηση, ΙΔΒΕ, ΔΟΑΤΑΠ**

Ο νόμος για την αξιολόγηση που ψηφίστηκε το 2005 αποτελεί έναν από τους βασικούς κατευθυντήριους άξονες της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης σε διεθνές επίπεδο. Παρά την ρητορεία των υπέρμαχων του νομοσχεδίου περί αξιοκρατίας, βελτιωμένης/εύρυθμης λειτουργίας και φοιτητικού ή κοινωνικού ελέγχου (!) στην εκπαίδευση, η "αξιολόγηση" αν δεν αναλυθεί μέσα στο κοινωνικό-ιστορικό της πλαίσιο (δηλαδή με βάση τα υποκείμενα που την προωθούν, την ασκούν, ή ασκείται σ' αυτά, τα κριτήρια και τους σκοπούς βάσει των οποίων εφαρμόζεται) παραμένει κενό γράμμα και αοριστολογία. Φυσικά, η αξιολόγηση, ενταγμένη στη νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση, εισάγει την εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης μέσω της μετατροπής της γνώσης σε παροχή γνωσιολογικών υπηρεσιών και μετρήσιμο προϊόν, το οποίο, όπως και κάθε άλλο στην οικονομία του κέρδους, αξιολογείται με κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας και λειτουργικότητας προς το υπάρχον σύστημα και νομιμοποιείται ή επικυρώνεται κοινωνικά μόνο αν πληροί αυτά τα κριτήρια. Στην ουσία ρωτάται τόσο ο καταναλωτής όσο και ο άμεσα ή έμμεσα ενδιαφερόμενος (π.χ. η επιχείρηση) αν είναι ικανοποιημένος με τις υπηρεσίες που του παρέχονται.

Με εξίσου αοριστολογικό τρόπο προωθείται και η δια βίου εκπαίδευση, η οποία βέβαια ουδεμία σχέση έχει με τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα που ίσως να αποπνέει, δηλαδή αυτόν της δυνατότητα της δωρεάν και δημόσιας πρόσβασης στην γνώση ανεξαρτήτως ηλικίας. Αντίθετα, η δια βίου εκπαίδευση της νεοφιλελεύθερης πραγματικότητας προβλέπει την συνεχή, και με οικονομική επιβάρυνση του ίδιου του προσώπου που εκπαιδεύεται, επανακατάρτιση πτυχιούχων και εργαζομένων σε περιφερειακά προς το πανεπιστήμιο ιδρύματα (βλ. ΙΔΒΕ στην Ελλάδα), με στόχο την λειτουργικότητα και την προσαρμογή στις απαιτήσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Είναι προφανής η σημαντικότητα αυτής της δια βίου εκπαίδευσης στη δημιουργία του ανθρωπολογικού τύπου του νέων εργαζομένων. Των υπερεξειδικευμένων, επισφαλών, πειθήνιων, εφήμερων και προσαρμόσιμων στις ανάγκες της

αγοράς απασχολούμενων, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από παγιωμένη ημιμάθεια και εργαλειακή αντίληψη της γνώσης (βλ. και παραπάνω).

Στην κατεύθυνση της δημιουργίας του Ενιαίου Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης που αναφέρθηκε νωρίτερα εμφανίζεται η ίδρυση ανεξάρτητων μηχανισμών αναγνώρισης τίτλων σπουδών σε κάθε χώρα με στόχο την σύμπλευση των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ε.Ε. μέσω της συγκριτικής αξιολόγησης και πιστοποίησης των διαφορετικών παρεχόμενων υπηρεσιών και πτυχίων. Στην ελληνική εκδοχή αυτού του φαινομένου, κατατίθεται και ψηφίζεται το 2005 ο νόμος για το ΔΟΑΤΑΠ, ο οποίος προβλέπει την κατάργηση και αντικατάσταση του μέχρι πρότινος ανάλογου οργανισμού (ΔΙΚΑΤΣΑ) ώστε να συμφωνεί με τις διεθνείς επιταγές, και την αναγνώριση των τίτλων σπουδών ελληνικών κολλεγίων και ΙΕΚ που συνεργάζονται με ξένα Πανεπιστήμια, ή παραρτήματά τους στην Ελλάδα

- **Ο νέος νόμος-πλαίσιο**

Ένα ακόμα νομοσχέδιο-"ανάχωμα" στην αναδιάρθρωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν ο μέχρι πρότινος ισχύων νόμος-πλαίσιο (ν. 1268) που ψηφίστηκε το 1982 και ρύθμιζε την εσωτερική διάρθρωση του πανεπιστημίου με κομβικά σημεία τη θέσπιση ενός ενιαίου φορέα διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού (ΔΕΠ), νέων συλλογικών οργάνων διοίκησης του πανεπιστημίου με καθηγητική και φοιτητική (δι' αντιπροσώπων) συμμετοχή και των μεταπτυχιακών σπουδών. Ο νόμος-πλαίσιο του '82 λειτούργησε για ένα μεγάλο διάστημα σταθεροποιητικά όσον αφορά την λειτουργία των ανώτατων ιδρυμάτων, αν και οι άτυπες χρηματικές δΟΣΟΛΗΨΙΕΣ και οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ φοιτητικού-καθηγητικού σώματος, πρυτάνεων, χορηγών, επιχειρηματιών και όσων άλλων ενδιαφερόμενων ήταν κοινός τόπος για το ελληνικό πανεπιστήμιο. Παρ' όλα αυτά, ήταν απαραίτητη η αναδιάρθρωση της δομής και λειτουργίας του ώστε να ανοίξει, και θεσμικά πλέον, ο δρόμος

για την περαιτέρω επιχειρηματοποίηση της εκπαίδευσης.

Ο νόμος-πλαίσιο που κατατέθηκε και ψηφίστηκε τελικά την άνοιξη του 2007 ρυθμίζει το διοικητικό καθεστώς του πανεπιστημίου, τις σχέσεις του με την κρατική διαχείριση και τη γενικότερη χρηματοδότηση για τις εσωτερικές λειτουργίες και τη διεξαγωγή ερευνητικών προγραμμάτων, τις φοιτητικές παροχές, το άσυλο και διάφορες άλλες πτυχές του πανεπιστημιακής λειτουργίας που θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε στη συνέχεια. Καταρχάς ο νέος νόμος-πλαίσιο διευκολύνει την ευελιξία του πανεπιστημίου όσον αφορά τις χρηματοδοτήσεις και θεσμοθετεί την επιχειρηματική σχέση του με το κράτος. Πιο συγκεκριμένα, χαρακτηριστικά αναφέρει πως τα εισοδήματα των ΑΕΙ μπορούν να προέρχονται από οποιαδήποτε πηγή, δημόσια ή ιδιωτική, ενώ παράλληλα εισάγει οικονομικό μάνατζερ, ο οποίος θα βαρύνεται με την ευθύνη διοικητικών αποφάσεων με κριτήρια οικονομικής αποτελεσματικότητας για το ίδρυμα. Όσον αφορά τις σχέσεις με την κρατική διαχείριση, ο νέος νόμος προβλέπει την σύναψη 4ετών συμβάσεων χρηματοδότησης μεταξύ των πανεπιστημίων και των υπουργείων οικονομικών και παιδείας, ρύθμιση που κατοχυρώνει την "πελατειακή" σχέση κράτους και εκπαίδευσης, όσο και την πλήρη επιχειρηματοποίησή της.

Εκτός αυτών, περιορίζει τα χρόνια φοίτησης σε 2ν (με αποπομπή όσων τα ξεπερνούν, πολλές φορές λόγω παράλληλης απασχόλησης) και προωθεί την σταδιακή μετακύλιση του κόστους σπουδών στις ίδιες τις φοιτήτριες και τους φοιτητές, μέσω του περιορισμού των δωρεάν συγγραμμάτων σε ένα ανά μάθημα και των ανταποδοτικών υποτροφιών για παροχή εργασίας. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την απαγόρευση διπλών εξεταστικών, την απώλεια του εξαμήνου μετά από 2 βδομάδες χαμένων μαθημάτων (με σαφή στοχοθεσία και των δύο τους φοιτητικούς αγώνες) αλλά και την αυστηρότερη ρύθμιση των συνθηκών εξέτασης (τρεις αποτυχημένες προσπάθειες σε ένα μάθημα ισούνται με αποτυχία σ' αυτό) συμβάλλουν σημαντικά στην εντατικοποίηση των φοιτητικών ζωών. Επίσης, η σχετική με το καθεστώς του πανεπιστημιακού ασύλου πτυχή του νόμου-πλαισίου, ορίζει το πρυτανικό συμβούλιο ως υπεύθυνο για αποφάσεις που έχουν να κάνουν με τον καθορισμό των χώρων που

καλύπτει το άσυλο (μας και αυτοί δε θεωρούνται αυτονόητοι σύμφωνα με το νόμο), ή την άρση του σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο, αντικαθιστώντας την επιτροπή ασύλου, στην οποία συμμετείχαν από κοινού ακαδημαϊκοί και φοιτητικοί εκπρόσωποι και η οποία λειτουργούσε στη βάση της ομοφωνίας και όχι της απλής πλειοψηφίας, όπως προβλέπεται από το νέο νομοσχέδιο.

Τέλος, μετατίθεται η εκλογή των πρυτάνεων από τους φοιτητικούς αντιπροσώπους των οργάνων συνδιοίκησης στο σύνολο του φοιτητικού σώματος. Οπωσδήποτε δε θεωρούμε πως η ρύθμιση αυτή αποτελεί από μόνη της εκδημοκρατισμό ή θέσπιση φοιτητικού ελέγχου/διαχείρισης στο πανεπιστήμιο καθώς ο θεσμικός ρόλος του πρύτανη παραμένει στο απυρόβλητο. Κατά τη γνώμη μας όμως αποτελεί ένα βήμα αποκομματικοποίησης των πανεπιστημιακών δομών (δεδομένων και των "δοσοληψιών" μεταξύ υποψήφιων πρυτάνεων και εκπροσώπων), το οποίο μπορούμε να δούμε θετικά μόνο, ως άνοιγμα ενός ευρύτερου πεδίου παρέμβασης ενάντια σε λογικές ανάθεσης και αντιπροσώπευσης.

- **Κέντρα ελευθέρων σπουδών**

Κομβικό κομμάτι της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης συνιστά και το νομοσχέδιο που ψηφίστηκε έναν περίπου χρόνο μετά την υπερψήφιση του νέου νόμου-πλασίου και που αφορά τα περίφημα «ΚΕΣ» («Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών»). Σύμφωνα με το νόμο αυτό, τα ΚΕΣ θα έχουν τη δυνατότητα να δίνουν πτυχία ισότιμα με αυτά των δημόσιων πανεπιστημίων. Η αντίθεσή μας στο νομοσχέδιο αυτό ξεκινά από το ότι αυτό συνιστά μια έμμεση μορφή απαξίωσης και υποτίμησης του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα του πανεπιστημίου. Ειδικότερα, η ματαιώση της αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος, υπό την πίεση του φοιτητικού κινήματος του 2006-07, ανάγκασε το Υπουργείο να ακολουθήσει έμμεσους τρόπους προώθησης της ιδιωτικοποίησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ο νόμος για τα ΚΕΣ είναι ένας απ' αυτούς

τους τρόπους.

Αυτό που έχει σημασία είναι να ξεκαθαρίσουμε τη θέση υπό την οποία είμαστε αντίθετοι/ες στο νόμο για τα ΚΕΣ. Πρώτον, επειδή όπως είπαμε θεωρούμε ότι γίνεται προσπάθεια για να απαξιωθεί εμμέσως το δημόσιο πανεπιστήμιο με τη δημιουργία ενός παράλληλου κλάδου ιδιωτικής εκπαίδευσης. Μέχρι εδώ καλά: όλοι και όλες θα συμφωνήσουν μ' αυτό. Κοιτάζοντας όμως προσεκτικότερα τον πολιτικό λόγο αυτών που εναντιώνονται στον συγκεκριμένο νόμο, θα εντοπίσουμε ορισμένες προβληματικές απόψεις, οι οποίες πρέπει να χτυπηθούν. Εχθρός μας δεν είναι οι σπουδαστές των ΚΕΣ, αλλά το Υπουργείο. Στο νόμο για τα ΚΕΣ πολεμάμε ένα επιπλέον βήμα προς την απαξίωση του δημόσιου πανεπιστημίου· δεν τον απορρίπτουμε, επειδή «φοβόμαστε» ότι «απειλούνται τα πτυχία μας». Θεωρούμε απαράδεκτη αυτή τη θέση, καθώς πιστεύουμε ότι προκύπτει απ' το φοιτητοκεντρισμό που διακρίνει το σύνολο σχεδόν των καθεστωτικών και μη παρατάξεων. Φοιτητοκεντρισμός σημαίνει να μη μας ενδιαφέρει τίποτε άλλο πέρα από τα συμφέροντα του κλάδου μας (ως φοιτητριών/τών), τίποτε περισσότερο από την προστασία της αξίας του πτυχίου μας. Πρόκειται για μια λογική συντεχνιακή, η οποία εκμεταλλεύεται τα προνόμιά της, με σκοπό να διατηρήσει την ανώτερη κοινωνική της θέση. Όπως είναι γνωστό, από τα ΚΕΣ θα βγαίνουν εργαζόμενοι/νες β' κατηγορίας, τα «κατακάθια» του συστήματος που δε μπόρεσαν να πετύχουν στις πανελλήνιες εξετάσεις κι έτσι κατέληξαν στα ΚΕΣ. Αν κάποιος ή κάποια δε μπορεί να πληρώσει τα φροντιστήρια ή τα ιδιαίτερα μαθήματα κατά τη διάρκεια της Β' και Γ' Λυκείου ή αν, σε περίπτωση που αποτύχει στις πανελλήνιες, δεν έχει λεφτά για να πάει σε κάποιο πανεπιστήμιο του εξωτερικού, το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να πάει στα ΚΕΣ. Σ' αυτό το πλαίσιο είναι σαφές ότι και το μέτρο για την βάση του 10 στις πανελλήνιες εξετάσεις δεν κάνει τίποτε άλλο απ' το να δημιουργεί παραπάνω πελατεία για τα ΚΕΣ, καθώς με τον επιπλέον αυτόν αποκλεισμό εντείνεται η ταξικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι ακριβώς σ' αυτήν την ταξική δομή που στηρίζονται οι φοιτητοσυνδικαλιστές/τριες, όταν επικαλούνται το χυδαίο επιχείρημα

ότι «οι απόφοιτοι των ΚΕΣ θα μας πάρουν τις δουλειές». Εκμεταλλεύονται την ανώτερη ταξική τους θέση και χρησιμοποιούν τις επικλήσεις στο «δημόσιο» χαρακτήρα του πανεπιστημίου, προκειμένου να την προφυλάξουν.

Αυτή η φοιτητοκεντρική και συντεχνιακή αντίληψη προκύπτει από τη γενικότερη εικόνα που υπάρχει για το πανεπιστήμιο μέσα στην ελληνική κοινωνία. Γι' αυτήν το πανεπιστήμιο είναι απλώς ένα μέσο για την εξασφάλιση ενός «δυνατού» πτυχίου, δεν είναι τίποτε παραπάνω από ένα εργαλείο εύρεσης εργασίας. Λογικό είναι ότι, από τη στιγμή που αντιλαμβανόμαστε τη φοιτητική μας ιδιότητα μ' έναν τέτοιο τρόπο, θα θεωρούμε «εχθρούς» και «ανταγωνιστές» όσες και όσους σπουδάζουν σε οποιοδήποτε άλλο ίδρυμα θα μπορεί να προσφέρει ανάλογου είδους πτυχία. Κατά συνέπεια, νομίζουμε ότι η προοπτική της αντίστασης σε αυτή την πτυχή της εκπαιδευτικής αναδιάρθρωσης βρίσκεται στην από κοινού με τους αποφοίτους/τες-σπουδαστές/στριες των ΚΕΣ κινηματική δράση ενάντια και στους σχεδιασμούς του υπουργείου που έχουν σαν αποτέλεσμα την απαξίωση του δημόσιου χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στη συντεχνιακή λογική του φοιτητικού συνδικαλισμού που αποσκοπεί απλώς και μόνο στη διασφάλιση προνομίων. Μια κοινή κινηματική δράση η οποία, σε επίπεδο αιτημάτων, μπορεί να εκφραστεί, από τη μια, με την απαίτηση της άνευ όρων εισαγωγής των φοιτητριών και των φοιτητών των ΚΕΣ στο Πανεπιστήμιο και, από την άλλη, με την απαίτηση της κατάργησης των πανελληνίων εξετάσεων. Οι πανελλήνιες εξετάσεις συνιστούν έναν εξαιρετικά αυταρχικό θεσμό, η ύπαρξη του οποίου το μόνο που εξυπηρετεί είναι μια καταστροφική εξάρτηση της λυκειακής εκπαίδευσης από το ζήτημα της εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Απέναντι σ' αυτή τη συνθήκη και στην προοπτική εξάλειψης των αποκλεισμών που υπάρχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, το μόνο που μπορούμε, από κοινού με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες των ΚΕΣ, να απαιτήσουμε είναι η ελεύθερη πρόσβαση στο πανεπιστήμιο για όλους και όλες.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Η κοινωνική λειτουργία του πανεπιστημίου στην Ελλάδα

Καθώς η συλλογικότητα Ε.Π.Φ. δημιουργήθηκε από τις πολιτικές ζυμώσεις στο φοιτητικό κίνημα του 2006-2007, θεωρούμε απαραίτητη την ανάλυση των συνθηκών έκρηξης του κινήματος μέσα από τη διερεύνηση του κοινωνικού ρόλου του εκπαιδευτικού θεσμού (και δη του πανεπιστημιακού), τις συλλογικές προσδοκίες που επενδύει σ' αυτό η ελληνική κοινωνία, και τις παραστάσεις που έχουν για τον εαυτό τους οι φοιτήτριες/τές ώστε να κατανοηθεί η φοιτητική αντίδραση στις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης Ν.Δ και να στοιχειοθετηθεί η δράση μας στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Με βάση το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο που αναλύθηκε στην πρώτη ενότητα αυτού του κειμένου, η αποτυχία των τελευταίων επαναστατικών/αμφισβητησιακών κινήματων ('60-'70), η μετάβαση από το κράτος πρόνοιας στο νεοφιλελευθερισμό της διεθνοποιημένης αγοράς και οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, αναδεικνύουν συνοπτικά τις συνθήκες με τις οποίες ξεσπάσε το φοιτητικό κίνημα '06-'07.

Καθ' όλη την ιστορία του σύγχρονου ελληνικού κράτους, το εκπαιδευτικό σύστημα διατήρησε μια κεντρικότητα στην ελληνική κοινωνία, αποτελώντας βασικό χώρο επένδυσης των συλλογικών προσδοκιών για κοινωνική ανέλιξη, απόκτηση κύρους και επαγγελματική αποκατάσταση. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση, πιο συγκεκριμένα, έδρασε ως κύριο μέσο κατοχύρωσης οικονομικών/γοητρικών προνομίων, κυρίως για τα κατώτερα λαϊκά στρώματα (αγροτικά, εργατικά). Η αποφυγή της χειρωνακτικής εργασίας και της ζωής της υπαίθρου μπορούν να συνοψίσουν τις ελπίδες που ενσάρκωνε η ανώτατη εκπαίδευση για τα στρώματα αυτά, και να δικαιολογήσει την κεντρικότητα και σημασία του θεσμού ως κύριο μέσο κοινωνικής ανόδου.

Παρ' όλα αυτά το πανεπιστήμιο και συνολικά το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα παρουσιάζει μια σημαντική ιδιοτυπία σε σχέση με

τις υπόλοιπες δυτικές καπιταλιστικές χώρες. Καθώς στην Ελλάδα απουσίαζε από τη δευτεροβάθμια ένας ανεπτυγμένος και συγκροτημένος τεχνικο-επαγγελματικός κλάδος και συνεπώς το απολυτήριο δεν εξασφάλιζε επαγγελματικά δικαιώματα (όπως στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο), το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα λειτούργησε ως μονόδρομος, κατευθύνοντας τους μαθητές και τις μαθήτριες στην τριτοβάθμια προκειμένου να εξασφαλίσουν την είσοδο με ευνοϊκούς όρους στην αγορά εργασίας. Συνεπώς εμφανίζεται μεγάλη ζήτηση για πανεπιστημιακή εκπαίδευση και σημαντική αντιπροσώπηση λαϊκών στρωμάτων σ' αυτήν, δημιουργώντας φαινόμενα υπερπληθυσμού στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Από τα παραπάνω μπορούμε να εξαγάγουμε το συμπέρασμα πως η κοινωνική λειτουργία του πανεπιστημίου διαφοροποιείται στην Ελλάδα, καθώς η είσοδος στην ανώτατη εκπαίδευση και η επιλογή ιδρύματος αποτελούν βασική κοινωνική επιλογή, η οποία στις περισσότερες δυτικές χώρες συντελείται στη δευτεροβάθμια.

Η κατ' αυτόν τον τρόπο διαμορφωμένη κοινωνική πραγματικότητα, αποτυπώνεται σε δύο βασικές συλλογικές παραστάσεις για το πανεπιστήμιο και τον κοινωνικό του ρόλο. Πρώτον, το πανεπιστημιακό πτυχίο αποτελεί το μοναδικό εχέγγυο για επαγγελματική αποκατάσταση. Σ' αυτήν την βασική αξία θεμελιώνεται η κοινωνική απαίτηση για (αποκλειστικά) κρατική διασφάλιση επάρκειας του πτυχίου στην αγορά εργασίας, η οποία έχει υπάρξει προμετωπίδα πληθώρας φοιτητικών αγώνων στην Ελλάδα, και κεντρικό αίτημα του πρόσφατου κινήματος. Δεύτερον, και σε άμεση συνάφεια με την πρώτη θέση, η εκπαιδευτικός θεσμός και η γνώση συνολικότερα αντιμετωπίζονται εργαλειακά από την πλειοψηφία του κοινωνικού συνόλου, ως απλό όχημα για εύρεση εργασίας. Η εργαλειακή αυτή αντίληψη και η απουσία κοινωνικής συνείδησης που συνδηλώνει, οδηγεί στη χρήση του πανεπιστημίου όχι ως προνομιακού δημόσιου κοινωνικού χώρου δημιουργίας και αμφισβήτησης (βλ. και παρακάτω), αλλά στον περιορισμό του στο ζήτημα της καριέρας και της επαγγελματικής αποκατάστασης. Οφείλουμε εδώ να σημειώσουμε και το γεγονός ότι τα

ρίζοσπαστικά φοιτητικά κινήματα προηγούμενων δεκαετιών που αμφισβήτησαν τον ρόλο του πανεπιστημίου και τις κοινωνικές σχέσεις που αναπαράγει (Γαλλικός Μάης, Ανοιξη της Πράγας κλπ), είχαν ελάχιστη ή μηδενική απήχηση στην ελληνική κοινωνία, και έτσι οι παραπάνω θεμελιώδεις σημασίες που εκφράζει το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα σπανίως αναλύθηκαν ή αμφισβητήθηκαν. Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί και η παράσταση που έχουν οι φοιτήτριες και οι φοιτητές αλλά και η κοινωνία σχεδόν στο σύνολό της για την φοιτητική ιδιότητα. Καθώς, όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, ο πανεπιστημιακός θεσμός παρέμεινε αντιληπτός απλώς ως εργαλείο και μεταβατικό στάδιο προς την εύρεση εργασίας, η φοιτητική ιδιότητα υπήρξε συνδεδεμένη με μία περίοδο χαλαρότητας και καλοπέρασης, χωρίς ιδιαίτερες πιέσεις και με αρκετή ελευθερία κινήσεων, εν όψει της επικείμενης εισόδου στο "δύσβατο πεδίο" της αγοράς εργασίας. Επιπλέον, η μαζική φοιτητική συμμετοχή στην εξέγερση του Πολυτεχνείου και στους μετέπειτα κοινωνικούς αγώνες οδήγησε στην ταύτιση του φοιτητή με αγωνιζόμενο-προοδευτικό κομμάτι στην κυρίαρχη αντίληψη της ελληνικής κοινωνίας.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, θεωρούμε ότι διασαφηνίζεται ο τρόπος με τον οποίο η επιχειρούμενη αναδιάρθρωση προσκρούει στις κυρίαρχες παραστάσεις και προσδοκίες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με την αναθέωση του άρθρου 16 και την απόπειρα ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων βάλλεται η λειτουργία του κρατικού πανεπιστημιακού πτυχίου ως μοναδικού εγγυητή της επαγγελματικής αποκατάστασης, ενώ οι συλλογικές προσδοκίες και όνειρα που διοχετεύονται στην απόκτηση του πτυχίου απειλούνται με διάψευση και μείωση της κοινωνικής/οικονομικής/γοητρικής αξίας του. Παράλληλα, η προσπάθεια εντατικοποίησης της φοιτητικής ζωής και καθημερινότητας

μέσα από το νόμο-πλαίσιο, καθώς και η σταδιακή μετακύλιση του κόστους σπουδών από το κράτος στους φοιτητές/-τριες αντιτίθεται στην υπάρχουσα αντίληψη για τη φοιτητική ιδιότητα, η οποία, όπως στοιχειοθετήθηκε παραπάνω, ήταν διαχρονικά αντιληπτή κυρίως ως μια περίοδος χωρίς ιδιαίτερη πίεση και με αρκετή χαλαρότητα/ελευθερία κινήσεων.

- **Το φοιτητικό κίνημα και οι θεσμοί του**

Η παραπάνω διαπιστωμένη, οργανική, σύνδεση μας με το φοιτητικό κίνημα, μας επιβάλλει να προχωρήσουμε σε μια παρουσίαση και κριτική του ίδιου του κινήματος και των θεσμών του. Η κριτική αυτή δε θα μπορούσε να είναι διαχωρισμένη από την ανάλυση που εκθέσαμε νωρίτερα για την εκπαιδευτική αναδιάρθρωση και την κοινωνική λειτουργία του πανεπιστημίου στην Ελλάδα, και αυτό γιατί βασίζεται σε δύο θεμελιώδεις θέσεις. Πρώτον, ότι οι θεσμοί προσδιορίζονται κοινωνικο-ιστορικά, δηλαδή δημιουργούνται/νοηματοδοτούνται από τα ίδια τα δρώντα υποκείμενα μέσα σε συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες και βάσει συγκεκριμένων κοινωνικών σημασιών. Δεύτερον, ότι η μορφή και το περιεχόμενο ενός θεσμού είναι αδιαχώριστες όψεις του. Θεωρούμε ότι ο πολιτικός λόγος (το περιεχόμενο) ενός κινήματος αποτυπώνεται ξεκάθαρα στις δομές και τα μέσα (μορφή) που επιλέγει για να οργανωθεί, και, αντιστρόφως, κάθε μορφή πάλης/οργάνωσης φέρει και αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες πολιτικές αξίες και περιεχόμενο. Βασισμένη σε αυτούς τους δύο άξονες, η παρουσίαση και κριτική των θεσμών του φοιτητικού κινήματος διακλαδώνεται ως εξής: αρχικά σχετικά με τους θεσμούς λήψης αποφάσεων (γενική συνέλευση, τοπικά/πανελλαδικά συντονιστικά), ενώ στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με το βασικό μέσο πάλης που επέλεξε το κίνημα, την κατάληψη.

Οι γενικές συνελεύσεις των φοιτητικών συλλόγων αποτέλεσαν, ως πρωτοβάθμιο αποφασιστικό όργανο του κινήματος, ζωτικό

χαρακτηριστικό για το κίνημα και παράλληλα κυρίαρχη ένδειξη της πολιτικής φυσιογνωμίας του. Καταρχάς, ως διαχρονικός θεσμός μέσα στο ελληνικό πανεπιστήμιο, η γενική συνέλευση αποτελεί προνομιακό πεδίο πολιτικής δράσης, δεδομένης της πολύ σημαντικής αποφασιστικής του δύναμης και εξουσίας για τα ζητήματα των φοιτητικών συλλόγων. Μέσα στο κίνημα, συγκεκριμένα, οι συνελεύσεις χαρακτηρίστηκαν από πολύ μαζική φοιτητική συμμετοχή και κάποια παρουσία συλλογικής συνείδησης και δράσης, σε αντίθεση με τα δεδομένα προηγούμενων περιόδων. Παρά τα θετικά αυτά χαρακτηριστικά που αναγνωρίζουμε στη λειτουργία της γενικής συνέλευσης μέσα στο κίνημα, θεωρούμε ότι αυτά που κυριάρχησαν ήταν κατά βάση χαρακτηριστικά που αναπαρήγαγαν τη γενικευμένη κοινωνική κατάσταση της απάθειας της βάσης για τα κοινά, και της ανάθεσης στους ειδικούς της πολιτικής. Θεωρούμε ότι από τις γενικές συνέλευσης απουσίαζαν οι συνθήκες ουσιάδους πολιτικής συζήτησης και κυριάρχησε η αδιαφορία από μέρους των φοιτητριών/-των να αναλάβουν οι ίδιες και οι ίδιοι τη διαμόρφωση του πολιτικού λόγου και των συνθηκών ύπαρξης του κινήματος. Η γενικευμένη αυτή απάθεια αποτέλεσε προνομιακό πεδίο δράσης για τις κυρίαρχες αριστερές συνδικαλιστικές παρατάξεις, οι οποίες την ενσωμάτωσαν πλήρως, αλληλοτροφοδοτώντας τον φαύλο κύκλο της αδιαφορίας και της ανάθεσης. Ο ρόλος της πλειοψηφίας της συνέλευσης κατέληξε να είναι η απλή επικύρωση ήδη διαμορφωμένων πολιτικών πλαισίων, χωρίς ουσιαστικό πολιτικό διάλογο και συμβολή στις αποφάσεις του συλλόγου, παρά τις ρητορείες περί αμεσοδημοκρατικών (!) διαδικασιών.

Σε δεύτερο επίπεδο, ο συντονισμός των αποφάσεων των φοιτητικών συλλόγων διεξαγόταν μέσα από τα τοπικά και πανελλαδικά συντονιστικά. Αν ο χαρακτήρας της γενικής συνέλευσης ήταν κυρίαρχα αναθετικός και μη-πολιτικός, τα συντονιστικά ήταν πλήρως γραφειοκρατικοποιημένα και αποδείχθηκαν αδύναμα να συντονίσουν και να λάβουν αποφάσεις. Στους χώρους διεξαγωγής τους, παρατηρούταν το εξής ακραίο γραφειοκρατικό φαινόμενο. Από τη μία πλευρά, στον κυρίως χώρο της διαδικασίας οι φοιτητικοί σύλλογοι

εξέθεταν τις απόψεις τους δι' αντιπροσώπων και χειροκροτητών, ενώ από την άλλη, παράλληλα κάπου αλλού ομάδες ηγετικών συνδικαλιστικών μορφών/παραγόντων συνεννοούνταν όσον αφορά την απόφαση του συντονιστικού, ξεκαθαρίζοντας τους μεταξύ τους συσχετισμούς. Μέσα σε μια ακόμα υποτιθέμενα αμεσοδημοκρατική διαδικασία, συντελούνταν ο διαχωρισμός μεταξύ μειοψηφιών που παρήγαγαν τον πολιτικό λόγο του κινήματος και της πλειοψηφίας του κόσμου, η οποία παρακολουθούσε μία διαδικασία "φάντασμα" και δεν είχε καμία θεσμική συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων, και στην οποία συχνά δε γνωστοποιούνταν καν οι αποφάσεις αυτές.

Όσον αφορά την κατάληψη, καθώς υπήρξε το βασικό μέσο πάλης του κινήματος, θεωρούμε ότι πρέπει να ενσωματωθεί στη γενικότερη κριτική μας περί αντίληψης και νοηματοδότησης των θεσμών. Η κατάληψη, διακόπτοντας πλήρως την ακαδημαϊκή λειτουργία, αποτέλεσε τον κυριότερο και πιο αποτελεσματικό μοχλό πίεσης του φοιτητικού κινήματος. Η συντριπτική πλειοψηφία όμως των φοιτητών και των φοιτητριών, οργανωμένων και μη, παρέμεινε εκεί, τοποθετώντας την κατάληψη αποκλειστικά στη σφαίρα των μέσων, οδηγώντας στην πλήρως εργαλειακή χρήση της. Η αντιμετώπιση της κατάληψης ως μέσο και ως σκοπό παράλληλα - με την έννοια της επαναοικειοποίησης του χώρου και του χρόνου του πανεπιστημίου, και του πειραματισμού με μορφές αυτοοργάνωσης της καθημερινότητας και της ζωής - υπήρξε εξαιρετικά μειοψηφική και αποσπασματικά εκφρασμένη, με αποτέλεσμα να μη λειτουργήσουν οι καταλήψεις ως κοινωνικοί χώροι δημιουργίας και αμφισβήτησης των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων και μορφών οργάνωσης, αλλά να μείνουν πλήρως απομονωμένες και νεκρωμένες, πλαισωμένες μόνο από τις σκληροπυρηνικές μειοψηφίες του κινήματος. Τέλος, ο θεσμός της συντονιστικής επιτροπής κατάληψης, μέσα στα πλαίσια που περιγράψαμε, δε θα μπορούσε παρά να είναι ουσιαστικά ανύπαρκτος, ένα πεδίο στείρας αντιπαράθεσης μεταξύ οργανωμένων συνδικαλιστών.

- Γενικεύοντας για τον πανεπιστημιακό θεσμό

Χωρίς να θεωρούμε απαραίτητη, ή και δυνατή, μία απόλυτη τοποθέτηση πάνω στο πανεπιστήμιο βάσει ενός κλειστού θεωρητικού/ιδεολογικού σχήματος, κρίνουμε αναγκαίο να προσπαθήσουμε μία γενίκευση για τον πανεπιστημιακό θεσμό, να αναλύσουμε κάποιες επί μέρους πτυχές του (και το πώς διαμορφώθηκαν διαχρονικά), και να δείξουμε πως εντάσσεται οργανικά στη συνολική σημερινή καπιταλιστική πραγματικότητα. Βασική προϋπόθεση για τη γενίκευση αυτή πιστεύουμε ότι είναι μία αναδρομή στη γέννηση του πανεπιστημίου και τον αρχικό του χαρακτήρα, ώστε να κατανοήσουμε το ρόλο που διαδραμάτισε στις κοινωνίες όπου δημιουργήθηκε και να φωτίσουμε κάποιες πλευρές της μετέπειτα εξέλιξής του. Καταρχάς αποτελεί έναν καθαρά ευρωπαϊκό θεσμό, δημιουργημένο στο Μεσαίωνα (συγκεκριμένα το πρώτο πανεπιστήμιο ιδρύεται στη Bologna το 1088), και σε άμεση συνάφεια με το γενικότερο δημοκρατικό πνεύμα που χαρακτήριζε τη μεσαιωνική πόλη. Η δημοκρατικότητά του μπορεί να εντοπιστεί σε δύο κατευθύνσεις, αλληλοτροφοδοτούμενες και στενά συνδεδεμένες μεταξύ τους: αφενός το περιεχόμενο και τον απελευθερωτικό χαρακτήρα που επιχείρησε να δώσει στη γνώση, και αφετέρου τον τρόπο οργάνωσής του. Κατά πρώτον, τα πανεπιστήμια δε δημιουργήθηκαν ως χώρος επαγγελματικής κατάρτισης, όπως δηλαδή κυρίως λειτούργησαν στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες από το 19ο και 20ο αιώνα (τέτοιο ρόλο στο μεσαίωνα είχαν οι επαγγελματικές συντεχνίες). Αντίθετα, κεντρικός τους στόχος ήταν να προάγουν τη σκέψη και το στοχασμό, δημιουργώντας συνθήκες ελευθερίας του λόγου και δημόσιας διαβούλευσης. Δεύτερον, βασικό χαρακτηριστικό του μεσαιωνικού πανεπιστημίου ήταν η δημοκρατική του οργάνωση. Το πανεπιστήμιο ήταν νοητό ως συλλογικότητα, ως κοινότητα διδασκόντων και διδασκόμενων (*universitas magistrorum et scholarium*), των οποίων συνεκτικό στοιχείο ήταν η γνώση και η κοινή συμμετοχή στην οργάνωση του πανεπιστημίου, κατά το πρότυπο των δημοκρατικών

μεσαιωνικών συντεχνιών. Επίσης, άρρηκτα συνδεδεμένος με τα πρώτα πανεπιστήμια και το δημοκρατικό τους πνεύμα ήταν και ο θεσμός του πανεπιστημιακού ασύλου που εμφανίστηκε την ίδια περίοδο, ενισχύοντας τη διεκδίκηση της αυτονομίας από πλευράς πανεπιστημίου απέναντι στις κατεστημένες εξουσίες (βλ. και την ενότητα περί ασύλου).

Σύμφωνα και με προηγούμενη ανάλυση, στον ελλαδικό χώρο διαφοροποιούνται τόσο ο χρόνος και οι συνθήκες δημιουργίας του θεσμού, όσο και η κοινωνική λειτουργία του. Συμπληρωματικά σ' αυτά που έχουμε αναφέρει νωρίτερα για την ελληνική περίπτωση και προσπαθώντας να συνοψίσουμε, αναφέρουμε πως το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο (το Πανεπιστήμιο Αθηνών) ιδρύθηκε το 1837, λίγα χρόνια μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους, και δεν είχε καμία σχέση με το δημοκρατικό πνεύμα του μεσαιωνικού πανεπιστημίου. Αντίθετα προς την αμφισβητησιακή/χειραφετησιακή παράδοση του τελευταίου, συνδέθηκε κυρίως με το ελληνικό χριστιανορθόδοξο φαντασιακό και παρέμεινε προσκολλημένο στον συντηρητικό χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας του 19ου αιώνα, λειτουργώντας βασικά ως μέσο κοινωνικής κινητικότητας. Αλλά και αργότερα, κατά τον 20ο αιώνα, μιας και δεν υπήρξε παρά σχεδόν αμελητέα επιρροή των ριζοσπαστικών ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κινήματων (πολλά εκ των οποίων έλαβαν χώρα στα πανεπιστήμια), ο πανεπιστημιακός θεσμός παρέμεινε αντιληπτός ως απλώς ένα μέσο για κατοχύρωση οικονομικών/γοητρικών προνομίων και επαγγελματική/κοινωνική ανέλιξη. Την απουσία κοινωνικής και αμφισβητησιακής χρήσης του πανεπιστημίου, κάλυψε διαχρονικά μία πλήρως εργαλειακή, η οποία έτεινε να περιορίσει τον πανεπιστημιακό χώρο αποκλειστικά στο πεδίο της καριέρας.

Όσον αφορά τη φύση του πανεπιστημίου, βασική μας θέση είναι πως αποτελεί ένα κράμα Δημόσιων, Κρατικών και Ιδιωτικών χαρακτηριστικών ταυτόχρονα, το οποίο νοηματοδοτείται σε αναλογία με τις κοινωνικές σχέσεις και τους "συσχετισμούς δυνάμεων" κάθε κοινωνίας και ιστορικής περιόδου. Πιο συγκεκριμένα, θεωρούμε πως ο χαρακτήρας του πανεπιστημίου, όπως και κάθε άλλου κοινωνικού θεσμού, δε μπορεί να ιδωθεί ξεχωριστά από την ιστορική στιγμή μέσα στην οποία ζει και την

συνολική κοινωνική οργάνωση στην οποία εντάσσεται. Οι κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις, παραστάσεις, αξίες, συμπεριφορές, κουλτούρα κάθε κοινωνίας αποτυπώνονται και αναπαράγονται μέσα στο πανεπιστήμιο και καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το χαρακτήρα του (υποστηρικτικά προς αυτή τη θέση, βλέπε και παραπάνω σχετικά με την εκπαίδευση και την καπιταλιστική αναδιάρθρωση). Παρ' όλα αυτά, μέσα στη μακραίωνη συνέχεια του και παρά τα διαφορετικά κοινωνικά/πολιτικά/οικονομικά συστήματα κατά τα οποία επιβίωσε και τα οποία του προέδωσαν διαφορετικό νόημα κάθε φορά, ο πανεπιστημιακός θεσμός κατάφερε να διασώσει κάποια χαρακτηριστικά προσκολλημένα στο αρχικό δημοκρατικό του πνεύμα.

Πάνω σε αυτή τη βάση, και επιστρέφοντας στην αρχική μας θέση, θεωρούμε πως το πανεπιστήμιο έχει στοιχεία Δημόσιου χώρου, από τη στιγμή που αποτελεί χώρο ελεύθερης διαβούλευσης και αμφισβήτησης, και περιέχει σημαντικούς συλλογικούς αποφασιστικούς θεσμούς όπως οι γενικές συνελεύσεις των φοιτητικών συλλόγων. Από τη στιγμή που, βάσει της ακαδημαϊκής ελευθερίας και του ασύλου, υπάρχει η δυνατότητα κριτικής και αμφισβήτησης της παρεχόμενης γνώσης, των κοινωνικών σχέσεων και συνθηκών, καθώς και η δυνατότητα ανάδυσης ανατρεπτικών αγώνων και διαφορετικών μορφών οργάνωσης από τα κάτω, αντιμετωπίζουμε το πανεπιστήμιο ως προνομιακό δημόσιο χώρο. Μια τέτοια χρήση του πανεπιστημίου, ως προνομιακού δημόσιου/κοινωνικού χώρου μπορεί να εντοπιστεί στο (όχι και τόσο μακρινό) παρελθόν, κατά τη διάρκεια των αμφισβητησιακών κινημάτων του '60-'70. Τέτοιες περίπτωσης αποτέλεσαν οι φοιτητικές/κοινωνικές εκρήξεις του Μάη του '68 στη Γαλλία, η Ανοιξη της Πράγας, το κοινωνικό/οικολογικό κίνημα στο πανεπιστήμιο Μπέρκλεϊ των ΗΠΑ, κ.ά., και αυτά τα χαρακτηριστικά του είναι που θεωρούμε γόνιμη και δημιουργική βάση για κάθε ριζοσπαστικό εγχείρημα στον πανεπιστημιακό χώρο.

Είναι όμως παράλληλα και Κρατικό, στο βαθμό που οι κεντρικές

διοικητικές ρυθμίσεις και η χρηματοδότηση παραμένουν κατά κύριο λόγο στα χέρια του κράτους, ενώ παράλληλα, ειδικά στον ελληνικό χώρο, η είσοδος στην αγορά εργασίας με ευνοϊκούς όρους διασφαλιζόταν παραδοσιακά από την επάρκεια του κρατικού πανεπιστημιακού πτυχίου. Ιστορικά, ο κρατικό-συντεχνιακός χαρακτήρας του πανεπιστημίου γνώρισε στιγμές δόξας κατά την περίοδο του ισχυρού και υψηλά παρεμβατικού Κράτους Πρόνοιας, αν και στην Ελλάδα η απαίτηση για κρατική διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων υπήρξε πάντα διαχρονικής κοινωνικής σημασίας.

Είναι τέλος, και κυρίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αυτές της νεοφιλελεύθερης διεθνοποιημένης αγοράς, Ιδιωτικό, υπό την έννοια της σταδιακής εισόδου του ιδιωτικού κεφαλαίου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και της επιχειρηματοποίησής της. Είτε με τη μορφή της άμεσης χρηματοδότησης από ιδιώτες ή της δυνατότητας ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων, είτε μέσω ερευνητικών επιχειρηματικών προγραμμάτων, η διαδικασία αυτή, η οποία έχει κωδικοποιηθεί με τον όρο εκπαιδευτική αναδιάρθρωση (βλ. πρώτη ενότητα του κειμένου), αποτελεί κεντρική κατεύθυνση των δυτικών καπιταλιστικών κοινωνιών. Η τάση αυτή αποτυπώθηκε στην ελληνική κοινωνία κυρίως και ξεκάθαρα μέσα από την κυβερνητική μεταρρυθμιστική απόπειρα των τελευταίων ετών.

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω, οι ισορροπίες μεταξύ των τριών αυτών χαρακτηριστικών του πανεπιστημιακού θεσμού προσδιορίστηκαν κοινωνικο-ιστορικά, ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες, και τις αξίες/προσδοκίες που επένδυε κάθε κοινωνία στο πανεπιστήμιο και την εκπαίδευση συνολικά. Φέρνοντας παραδείγματα ενδεικτικά και κατ' αναλογία, αναφέρουμε ότι στην περίοδο '60-'70, παράλληλα και αλληλοτροφοδοτούμενα με τα κινήματα στο πανεπιστήμιο και τη χρήση του ως δημόσιου/κοινωνικού χώρου, είχε εμφανιστεί παγκοσμίως μία έκρηξη κοινωνικού αναβρασμού με τη μορφή μαζικών ριζοσπαστικών κινημάτων (θέτοντας οικολογικά, φεμινιστικά, αντιρατσιστικά κ.ά. ζητήματα). Απ' την άλλη, η κρατικοποίηση και μαζικοποίηση της εκπαίδευσης ήταν οργανικά συνδεδεμένη με τη γενική κοινωνική απαίτηση για μεγαλύτερο κρατικό παρεμβατισμό και διασφάλιση

δικαιωμάτων σε εκπαίδευση, υγεία, ασφάλιση κτλ, ενώ η ιδιωτικοποίηση/επιχειρηματικοποίηση των τελευταίων δεκαετιών πατάει στο ευρέως διαδεδομένο πλέον νεοφιλελεύθερο δόγμα, τη στροφή στην ιδιωτική πρωτοβουλία και την μαζική ιδιώτευση/απάθεια για τα κοινά από μέρους του κόσμου.

Παρά τα δημοκρατικά στοιχεία του πανεπιστημίου - τα οποία κωδικοποιήθηκαν μέσα από τον όρο προνομιακός δημόσιος χώρος - , θεωρούμε ότι, όπως κάθε άλλος θεσμός, αν δεν αμφισβητηθεί από την ίδια την κοινωνία, τείνει να αναπαράγει την υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα. Θεωρούμε ότι τα ολιγαρχικά στοιχεία που αντιστοιχούν κυρίως στην κρατική και ιδιωτική πλευρά του, κινούνται σε δύο κατευθύνσεις αναπαραγωγής του υπάρχοντος: πρώτον, όσον αφορά το διαχωρισμό διευθυνόντων/εκτελεστών, και δεύτερον, όσον αφορά την ταξική διάρθρωση της κοινωνίας - θέση που θα προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε στη συνέχεια.

Ο διαχωρισμός μεταξύ διευθυνόντων και εκτελεστών, διαχωρισμός που διαπερνά όλη την κοινωνική οργάνωση, μεταξύ μιας πεφωτισμένης ηγετικής μειοψηφίας που διοικεί και μιας υποτιθέμενα αδαούς και ανίκανης μάζας που εκτελεί, βρίσκεται παρών και στον θεσμό του πανεπιστημίου. Η πλειοψηφία της πανεπιστημιακής κοινότητας δε συμμετέχει ούτε στην οργάνωση του πανεπιστημίου, ούτε και στην παραγωγή της πανεπιστημιακής γνώσης/μόρφωσης. Αν και η αποφασιστική ισχύς των φοιτητικών γενικών συνελεύσεων είναι μεγάλη, η πλειονότητα των αποφάσεων παίρνεται σε θεσμούς διαχωρισμένους από την κοινωνική βάση, όπως κρατικά όργανα και υπουργικά γραφεία, επιτροπές "σοφών", πρυτανικά συμβούλια ή συνδιοικήσεις πανεπιστημιακών τμημάτων, στους οποίους οι φοιτήτριες και οι φοιτητές είτε δεν έχουν κανένα λόγο και συμμετοχή, είτε "συμμετέχουν" δια των αντιπροσώπων που εκλέγουν στις φοιτητικές εκλογές, αλλά φυσικά βρίσκονται πάντα στη θέση του αποδέκτη αυτών των αποφάσεων. Εκτός όμως της οργάνωσης του πανεπιστημίου, πιστεύουμε ότι η σχέση

διευθυνόντων/εκτελεστών εντοπίζεται με ιδιαίτερη καθαρότητα στη σχέση διδασκόντων και διδασκομένων. Κατ' αρχάς, κάθε σχέση μεταξύ ενός διδάσκοντα/ουσας και ενός διδασκομένου/νης προϋποθέτει μία ευθέως ανάλογη σχέση κύρους μεταξύ τους - δηλαδή ότι ο πρώτος/η κατέχει ένα συγκεκριμένο κύρος, το οποίο αποδέχεται και αναγνωρίζει ο δεύτερος/η. Το θέμα το οποίο προκύπτει είναι το πού θεμελιώνεται και πώς προσδιορίζεται αυτό το κύρος. Μέσα στα πλαίσια που τέθηκαν και αναλύθηκαν παραπάνω, θεωρούμε ότι η σχέση κύρους μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων δεν προκύπτει μόνο από μία διαφορά γνώσεων, κάτι που θα ήταν απόλυτα αποδεκτό, αλλά κυρίως μέσα από τη δυνατότητα της διδάσκουσας ή του διδάσκοντα να αποδίδει προνόμια στις διδασκόμενες/ους. Με άλλα λόγια, η διάκριση μεταξύ διδασκόντων και διδασκόμενων δε γίνεται αντιληπτή βάσει μιας -προσωρινής και σε συγκεκριμένα πεδία- υπεροχής γνώσεων, αλλά βάσει του γεγονότος ότι οι φοιτήτριες/-τες είναι αναγκασμένες/-οι να ακούσουν και να αποδεχτούν τον καθηγητικό λόγο γιατί αυτός έχει τη δυνατότητα να τους δώσει βαθμούς, πτυχία, μεταπτυχιακά και άλλα πολλά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αφενός η φοιτητική πλειοψηφία βρίσκεται στο ρόλο του παθητικού αποδέκτη ενός έξωθεν και έμμεσα επιβαλλόμενου λόγου, και αφετέρου αυτός ο λόγος ουδετεροποιείται και βρίσκεται στο απυρόβλητο ακριβώς επειδή, εξαιτίας της θέσης του, μπορεί να δώσει προνόμια σ' αυτήν την πλειοψηφία - προνόμια που θα τη βοηθήσουν να αποκτήσει ένα πανεπιστημιακό πτυχίο, να εξασφαλίσει μία θέση στην αγορά εργασίας.

Παράλληλα, η τριτοβάθμια εκπαίδευση, κατ' αναλογία με το υπόλοιπο εκπαιδευτικό σύστημα, εντείνει και αναπαράγει την ταξικότητα μίας ήδη ταξικά διαρθρωμένης κοινωνίας. Ο πρωταρχικός διαχωρισμός που εμπεδώνει είναι αυτός μεταξύ χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας, με την πρώτη να βρίσκεται σε μόνιμη υποτίμηση και απαξίωση. Όλο το εκπαιδευτικό σύστημα, από τη δευτεροβάθμια μέχρι το πανεπιστήμιο, αναπαράγει αυτό το διαχωρισμό, εγκαθιδρύοντας τη διάκριση μεταξύ ενός υποτιμημένου τεχνικού κλάδου (τεχνικό λύκειο, τει) και ενός κοινωνικά καταξιωμένου σχολικού δικτύου "πνευματικών κατευθύνσεων" (εννιαίο γενικό λύκειο, αει). Η επιλογή μεταξύ δύο

τέτοιων δρόμων αποτελεί σημαντική κοινωνική επιλογή, με την έννοια ότι η αποφοίτηση από μία τεχνική ή ανώτατη σχολή οδηγεί σε διαφορετικό εργασιακό καθεστώς, κοινωνικό-οικονομικό status και αποδοχή. (Όπως προσπαθήσαμε να δείξουμε και παραπάνω εξ' άλλου, η αποφυγή της χειρωνακτικής εργασίας μέσω της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ήταν κεντρική προσδοκία της ελληνικής κοινωνίας, και ειδικά των λαϊκών/κατώτερων στρωμάτων.) Φυσικά, μία τέτοια κοινωνική επιλογή δε θα μπορούσε να μη συνδέεται με την κοινωνική προέλευση των μαθητών και των μαθητριών. Σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα όπως το ελληνικό για παράδειγμα, όπου απαιτείται σημαντικό κεφάλαιο για την κάλυψη των απαραίτητων εξόδων των ιδιωτικών φροντιστηρίων, προφανώς οι οικονομικά ανώτεροι μαθητές/τριες (οι οποίοι μπορούν να καλύψουν αυτά τα έξοδα) τείνουν να γίνουν και οι ακαδημαϊκά επιτυχημένοι/ες, συνεπώς οι κοινωνικά και επαγγελματικά καταξιωμένοι/ες. Απ' την άλλη, οι προερχόμενες/οι από κατώτερα οικονομικά στρώματα, καθώς αδυνατούν να ακολουθήσουν το δρόμο των φροντιστηρίων για να μπουν στο πανεπιστήμιο, επιλέγουν συνήθως τεχνικο-επαγγελματική κατεύθυνση, οδηγούμενες/οι σε κοινωνικά απαξιωμένα τεχνικά επαγγέλματα. Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι η ταξικότητα της εκπαίδευσης κεφαλαιοποιείται κυρίαρχα στον ρόλο που έχει στον εργασιακό καταμερισμό και την ανάλογη διαμόρφωση του εργασιακού τοπίου, αφ' ενός πάνω στη βάση του διαχωρισμού χειρωνακτικής/πνευματικής εργασίας που αναπαράγει (τεχνικές - ανώτατες σχολές, και ανάλογα π.χ. οικοδόμος - δικηγόρος), και αφ' ετέρου στην οριοθέτηση των γνωστικών αντικειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν στην αγορά εργασίας (π.χ. καθηγητικές σχολές, τεχνο-επιστημονικές σχολές κλπ).

ΠΡΟΤΑΓΜΑ

Θέσεις πάνω στους θεσμούς του ελληνικού πανεπιστημίου

Σ' αυτό το σημείο κρίνουμε απαραίτητο να προχωρήσουμε στην παρουσίαση κάποιων θέσεων της ομάδας για τους βασικούς δεσμούς του ελληνικού πανεπιστημίου υπό τη μορφή κριτικής, και παράλληλα να εκθέσουμε μία σειρά προτάσεων, όπου είναι αυτό δυνατό, για το μετασχηματισμό τους στην κατεύθυνση του αμεσοδημοκρατικού μας προτάγματος ή για τη δημιουργία ριζικά νέων δεσμών. Αρχικά θα αναφερθούμε στους υπάρχοντες δεσμούς που έχουν αποφασιστική ισχύ (γενικές συνελεύσεις, εκλογές/δ.σ., συνδιοικήσεις τμημάτων), αργότερα στο βασικό μέσο πανεπιστημιακής αξιολόγησης (εξεταστική), και τέλος, σε μια κριτική του βασικού «προϊόντος» του πανεπιστημίου, της γνώσης.

- γενική συνέλευση

Όπως έχουμε αναφέρει και νωρίτερα, οι γενικές συνελεύσεις των φοιτητικών συλλόγων αποτελούν ένα από τα χαρακτηριστικά της "δημόσιας όψης" που έχει διατηρήσει το πανεπιστήμιο μέσα στην μακραίωνη παράδοσή του. Εκτός από την μεγάλη αποφασιστική ισχύ που κατέχουν για ζητήματα των φοιτητικών συλλόγων, είναι η μοναδική απόλυτα συλλογική και συμμετοχική διαδικασία του πανεπιστημίου, η οποία, εξασφαλίζοντας την ελευθερία λόγου και την ισότητα ψήφου για όλους και όλες, δημιουργεί τις βάσεις που απαιτούνται για την διεξαγωγή πολιτικού διαλόγου και ζυμώσεων, αλλά και για την ανάπτυξη συλλογικής συνείδησης. Η χρήση τους παρ' όλα αυτά, απέχει πολύ από τα

παραπάνω. Όταν δεν είναι νεκρωμένες λόγω της απαξίωσής τους από το φοιτητικό σώμα, οι γενικές συνελεύσεις κυριαρχούνται από τις λογικές της αντιπροσώπευσης και της στείρας παραταξιακής αντιπαράθεσης. Η πλειοψηφία της συνέλευσης, ωθούμενη από αδιαφορία για την ουσιαστική συμμετοχή στα κοινά και τη διαμόρφωση των συνθηκών ύπαρξής της, αναθέτει στους ειδικούς της πολιτικής την πολιτική δράση και τη συγκρότηση του λόγου της συνέλευσης, μένοντας στον παθητικό ρόλο του επικυρωτή ήδη διαμορφωμένων πολιτικών πλαισίων που της προτείνονται προς ψήφιση. Ο ουσιαστικός πολιτικός διάλογος είναι απών, ενώ επικρατεί ένα μείγμα ολικής συμμετοχής και ανάθεσης/αντιπροσώπευσης, στο οποίο κυριαρχούν από τη μία γραφειοκρατικές διαδικασίες και συνεννοήσεις από πλευράς παρατάξεων, και από την άλλη περιορισμός της βάσης σε γελοίους πανηγυρισμούς και επιλογή του "καλύτερου" στο τέλος, χωρίς ουσιαστική συμβολή στις αποφάσεις του συλλόγου.

Αντιπαραθετικά προς αυτά, προτείνουμε τη λειτουργία της γενικής συνέλευσης με άλλους όρους, ώστε να διευκολύνεται η διεξαγωγή πραγματικά δημοκρατικών συλλογικών διαδικασιών και να αποτρέπεται, όσο είναι δυνατόν, η γραφειοκρατικοποίησή τους. Προτείνουμε κατ' αρχάς την κλήρωση προεδρείου πριν από κάθε συνέλευση (με δυνατότητα συμμετοχής οποιασδήποτε και οποιουδήποτε, και όχι μόνο των μελών παρατάξεων), ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της και να αποφεύγονται οι παραταξιακοί καυγάδες για μικρόφωνα, χρόνους ομιλίας κλπ που το μόνο που κάνουν είναι να απωθούν κόσμο. Το προεδρείο θα εξασφαλίζει την απόλυτη ισότητα λόγου για όλα τα μέλη της συνέλευσης, την ίση διάρκεια των τοποθετήσεων, και την αποφυγή της εκτροπής/γελοιοποίησης της διαδικασίας μέσω συνθημάτων, τραμπουκισμών κτλ, ενώ τέλος θα είναι άμεσα ανακλητό από την ίδια τη συνέλευση σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι δεν κάνει σωστά τη δουλειά του. Εκτός του κληρωτού προεδρείου, προτείνουμε και τη δημιουργία κληρωτών και ανακλητών εκτελεστικών επιτροπών από τη συνέλευση για τα πρακτικά ζητήματα που ανακύπτουν στην οργάνωση της διαδικασίας και τη διασφάλιση της

υλοποίησης των αποφάσεων, προς αποφυγή οποιασδήποτε αυθαιρεσίας. Επίσης, θεωρούμε ότι η λήψη των αποφάσεων μέσω πολυσέλιδων παραταξιακών πλαισίων πρέπει να αντικατασταθεί από την ψήφιση μεμονωμένων πολιτικών προτάσεων για κάθε θέμα που τίθεται στη συνέλευση. Κρίνουμε ότι κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατό να αποφευχθεί η πλήρης παραταξιοποίηση και γραφειοκρατικοποίηση των γενικών συνελεύσεων (όπου οι παρατάξεις κανονίζουν μεταξύ τους τα πολιτικά πλαίσια ανάλογα με τους συσχετισμούς και η συνέλευση απλά ψηφίζει το "καλύτερο", χωρίς βέβαια δυνατότητα διαμόρφωσής του), και να προωθηθεί μία πιο ουσιαστική συμμετοχή της πλειοψηφίας στη διαδικασία, καθώς ο καθένας και η καθεμιά θα μπορεί να θέσει μία πρόταση προς ψήφιση στη συνέλευση, χωρίς να μένει στον ρόλο της απλής επικύρωσης του χ ή ψ πλαισίου, το οποίο οφείλει να αποδεχθεί συνολικά ακόμα και αν συμφωνεί μόνο με επί μέρους πλευρές ή προτάσεις του. Τέλος, και κυρίως, προτείνουμε οι γενικές συνελεύσεις να μείνουν το μοναδικό όργανο του συλλόγου με αποφασιστικό χαρακτήρα και να είναι μόνο οι ίδιες που θα ορίζουν την ημερομηνία και τις θεματικές της επόμενης συνέλευσης, καταργώντας ουσιαστικά τα δευτεροβάθμια αντιπροσωπευτικά όργανα, όπως π.χ. τα διοικητικά συμβούλια (δ.σ.), στην κατεύθυνση της δημιουργίας μίας κοινότητας αυτοοργανωμένης που ορίζει η ίδια τις συνθήκες ύπαρξής της.

- **εκλογές/διοικητικά συμβούλια**

Καθώς, όπως έχει σημειωθεί ήδη, το πανεπιστήμιο δεν είναι ένας θεσμός ξεκομμένος από την συνολική κοινωνική οργάνωση, αναπαράγει τις κυρίαρχες για τη σημερινή κοινωνία αξίες της ανάθεσης και της αντιπροσώπευσης, της απάθειας του κόσμου για τα κοινά και της ιδιώτευσης. Οι σημασίες αυτές ενσαρκώνονται στο πλαίσιο των φοιτητικών συλλογών στο θεσμό των εκλογών και των διοικητικών συμβουλίων που προκύπτουν ανάλογα με τους εκλογικούς συσχετισμούς των παρατάξεων - θεσμός που στηρίζεται στην παραδοχή ότι υπάρχουν

ειδικοί της πολιτικής οι οποίοι/ες είναι οι ικανότεροι/ες να διαχειριστούν τις υποθέσεις που αφορούν τα κοινά. Εναντία σε αυτήν την παραδοχή, θεωρούμε πως ο θεσμός των εκλογών δεν είναι δημοκρατικός αλλά ξεκάθαρα αριστοκρατικός, καθώς το σώμα των ψηφοφόρων καλείται να εκλέξει αυτούς που θεωρεί άριστους στην πολιτική και να τους παραχωρήσει τη βούλησή του ώστε να αποφασίζουν για λογαριασμό του. Άμεση απόρροια αυτής της διαδικασίας είναι η αντιμετώπιση της πολιτικής σαν μια πρακτική τέχνη (π.χ. ξυλουργική), την οποία άλλες/οι κατέχουν και άλλες/οι όχι, και συνεπώς το δεύτερο μέρος (πλειοψηφία) θα πρέπει να την αφήσει στο πρώτο ("πεφωτισμένες" μειοψηφίες, όπως π.χ. παρατάξεις, κόμματα κτλ). Αντίθετα, μιας και για εμάς η πολιτική δεν είναι θέμα τεχνικής αλλά θέμα γνώμης και θεωρώντας ότι οι μάζες μπορούν και πρέπει να αυτοκυβερνηθούν, προτάσσουμε τις γενικές συνέλευσεις και την άμεση δημοκρατία ενάντια σε κάθε αντιπροσωπευτικό (εκλογές) και διαχωρισμένο αποφασιστικό θεσμό (διοικητικά συμβούλια), προϋποθέτοντας ότι πρέπει όλοι και όλες να έχουμε πάθος για τα κοινά, για τη διεύθυνση των ζώων και των υποθέσεών μας, ότι ενεργούμε εμείς οι ίδιοι και οι ίδιες εδώ και τώρα και δεν αναθέτουμε σε κανέναν άλλο/άλλη.

- **συνδιοικήσεις τμημάτων**

Την κοινή διαχείριση από πλευράς καθηγητριών/των και φοιτητριών/των (δί' αντιπροσώπων, ανάλογα με τους παραταξιακούς συσχετισμούς των τμηματικών εκλογών) των πανεπιστημιακών τμημάτων, πρόέβλεπε ο νόμος-πλαίσιο (ν.1268) για τη λειτουργία και τη δομή των πανεπιστημίων που ψηφίστηκε το 1982. Αν και για πρώτη φορά θεσπίστηκε η φοιτητική συμμετοχή στα όργανα διαχείρισης του πανεπιστημίου, η ρύθμιση δεν παύει να αναπαράγει την κυρίαρχη λογική της αντιπροσώπευσης-ανάθεσης στους "ειδικούς" και της αδιαφορίας για τα κοινά, και να αποτελεί άλλο ένα παράδειγμα εμπέδωσης του διαχωρισμού μεταξύ διευθυνόντων και εκτελεστών στο ελληνική

τριτοβάθμια εκπαίδευση, αφήνοντας τη λήψη των αποφάσεων σε μία καθηγητική και φοιτητική μειοψηφία, και τοποθετώντας την συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών/τριών και εργαζόμενων του τμήματος στο ρόλο του παθητικού αποδέκτη. Επομένως, καθώς η κριτική μας στις συνδιοικήσεις των τμημάτων εντάσσεται οργανικά σε αυτήν περί εκλογών και δ.σ., διαχωρίζομαστε ρητά τόσο από τη συμμετοχή στις τμηματικές εκλογές όσο και από την βολонταριστική/θεαματική και άνευ νοήματος εισβολή στους χώρους των συνδιοικήσεων, και προτείνουμε τη δημιουργία κοινής συνέλευσης διδασκόντων, διδασκομένων και εργαζομένων, με ισότητα λόγου και ψήφου για όλες και όλους και απόλυτα αποφασιστικό χαρακτήρα για τα θέματα που αφορούν το κάθε τμήμα.

- **εξεταστικές**

Ο λόγος για τον οποίο επιλέγουμε, κοντά στους διοικητικούς/αποφασιστικούς θεσμούς του πανεπιστημίου, να αναλύσουμε και τον θεσμό της εξεταστικής συνίσταται στην πρόθεσή μας να καταδείξουμε ποιες και τι είδους αξίες ενσαρκώνει, πώς συνδέεται με την κριτική μας στην πανεπιστημιακή γνώση, και πώς, εν τέλει, συνδέεται με όσα έχουμε αναφέρει παραπάνω για τη σχέση διευθυνόντων και εκτελεστών στην εκπαιδευτική διαδικασία και την, κυρίαρχη σήμερα, εργαλειακή αντίληψη της γνώσης.

Καταρχάς, η εξεταστική περίοδος παρουσιάζει εξαιρετικές ομοιότητες με το πρότυπο του εργοστασιακού ελέγχου. Σύμφωνα με αυτό, η εργαζόμενη/ος καλείται να αποδείξει, μέσα σε μία προσδιορισμένη μέσα στο χώρο και το χρόνο της εργασίας διαδικασία, ότι είναι ικανή/ός και κατάλληλη/ος να παραμείνει στη θέση της ή να προαχθεί, μέσα από την αναπαραγωγή/επίδειξη 'χ' εργασιακών ικανοτήτων μέσα σε 'ψ' χρονικό διάστημα, υπό την επιτήρηση και αξιολόγηση κάποιου προϊστάμενου/ης της. Σε αναλογία με αυτό το πρότυπο, η γνωστική διαδικασία

κατακερματίζεται και ποσοτικοποιείται ως ένα σύνολο επί μέρους στοιχείων το οποίο οι φοιτήτριες και οι φοιτητές πρέπει να απομνημονεύουν και να αναπαράγουν μηχανικά στην εξεταστική περίοδο. Σκοπός τους παραμένει να περάσουν το μάθημα και να πάρουν τελικά πτυχίο, χωρίς να θέτουν υπό αμφισβήτηση τη μορφή και το περιεχόμενο της παρεχόμενης γνώσης (βλ. και σχετικά με τη σχέση διδάσκοντα/διδασκόμενου βάσει απόδοσης προνομιών). Εκτός αυτών, η μαζική και τυποποιημένη αξιολόγηση παραβλέπει και δε σέβεται τις ατομικές ιδιαιτερότητες των εξεταζόμενων, αντιμετωπίζοντάς τους ως ένα αυστηρά ενιαίο και ομογενοποιημένο σύνολο που κρίνεται ανάλογα με το κατά πόσο πληροί τα καθορισμένα κάθε φορά "αντικειμενικά" και ενιαία κριτήρια της εξέτασης, επιβραβεύοντας τη συμμόρφωσή τους προς αυτά, την ακρίβεια και την αποτελεσματικότητά τους.

Βασιζόμενοι/ες, τέλος, σε πρώτο επίπεδο στην επισήμανση της ομοιότητας της εξεταστικής με τον εργοστασιακό έλεγχο, και σε δεύτερο επίπεδο στην ήδη διατυπωμένη θέση μας ότι το πανεπιστήμιο δε μπορεί να ιδωθεί ξεχωριστά από τους υπόλοιπους κοινωνικούς θεσμούς και την συνολική κοινωνική οργάνωση, φτάνουμε στη θέση ότι διάθρωση της εξέτασης, τόσο μέσα από την ποσοτικοποίηση/μηχανοποίηση όσο και από την τυποποιημένη αξιολόγηση, καθιστά την εκπαιδευτική διαδικασία απόλυτα αξιοποιήσιμη στην καπιταλιστική παραγωγή, και τα κοινωνικά άτομα που διαμορφώνει, λειτουργικά ενσωματώσιμα στο υπάρχον εργασιακό καθεστώς.

- **κριτική της γνώσης**

Οποιαδήποτε κριτική του θεσμού του πανεπιστημίου θα ήταν αναμφίβολα μερική αν παρέβλεπε το βασικό "προϊόν" του πανεπιστημίου, τη γνώση. Το πανεπιστήμιο, πέραν των όσων έχουμε ήδη πει, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι συνιστά τον κατεξοχήν χώρο της γνώσης, το θεσμό εκείνο στα πλαίσια του οποίου καθορίζεται, με επίσημο και κοινά αποδεκτό τρόπο, τι είναι ορθή γνώση και τι όχι, πως αυτή δημιουργείται,

πως επαληθεύεται ή διαψεύδεται κλπ. Συνεπώς, στεκόμενες/οι κριτικά απέναντι στην παρούσα διάρθρωση της πανεπιστημιακής γνωστικής διαδικασίας, θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τους βασικούς άξονες μιας κριτικής της γνώσης, εξετάζοντας κατά σειρά την "ουδετερότητα" της γνώσης/επιστήμης, τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου και, τέλος, την ίδια την κριτική της γνώσης ως έμπρακτη επαναστατική κριτική των κυρίαρχων πανεπιστημιακών αλλά και, ευρύτερα, κοινωνικών θεσμών.

Όλη η νεότερη ιστορία του δυτικού καπιταλιστικού κόσμου συνοδεύτηκε από μία κοινά παραδεκτή αντίληψη που ήθελε τη γνώση ως (φιλοσοφικά, πολιτικά, κοινωνικο-οικονομικά) ουδέτερη, ως μία συνεχή επιστημονική διαδικασία που κατευθύνεται σε έναν αναντίρρητο και καθολικό αντικειμενικό στόχο - την ιδέα της ανθρώπινης προόδου. Αντίστοιχα, το πανεπιστήμιο, ως κατεξοχήν χώρος "επίσημης" παραγωγής της γνώσης, επενδύθηκε με μία υποτιθέμενη συνέπεια προς αυτόν τον στόχο και ένα συνακόλουθο μανδύα ουδετερότητας. θεωρήθηκε ένας θεσμός ουδέτερος, ο οποίος στοχεύει στην γνώση που κατευθύνεται στο "κοινό καλό", και αμφισβητήθηκε μόνο σε περιπτώσεις ανάδυσης ριζοσπαστικών ιδεών και κινήματων. Αντιπαραθετικά προς αυτήν την παραδοχή, θεωρούμε πως η γνώση δεν είναι ουδέτερη, α-ιστορική ή ά-χρονη, αλλά προσδιορίζεται κοινωνικο-ιστορικά, δηλαδή θεμελιώνεται στη βάση των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων και σημασιών που διέπουν κάθε συγκεκριμένη κοινωνία, και νομιμοποιείται/επικυρώνεται μόνο στη δεδομένη κοινωνική και ιστορική πραγματικότητα. Δε μπορεί για παράδειγμα να νοηθεί η ανάδυση ή αξιοποίηση μίας καπιταλιστικής γνώσης σε μία κοινωνία απ' την οποία απουσιάζει οποιοδήποτε στοιχείο καπιταλιστικής οργάνωσης, ή ακόμα απουσιάζουν πλήρως οι θεμελιώδεις καπιταλιστικές έννοιες (κέρδος, παραγωγή κλπ). Όπως υπάρχει η καπιταλιστική γνώση ή η θεοκρατούμενη γνώση, μπορεί να υπάρξει οποιοσδήποτε τύπος γνώσης, εφόσον αντιστοιχεί σε μία συγκεκριμένη κοινωνικο-ιστορική πραγματικότητα και οργάνωση στην οποία αναδύεται και εντάσσεται, και εφόσον υπάρχουν εκείνα τα κοινωνικά άτομα και θεσμοί που είναι

ενεργοί φορείς της.

Δεύτερο σημείο είναι η κριτική μας στη σχέση διευθυνόντων/εκτελεστών, όπως αυτή συγκεκριμενοποιείται στη σχέση διδασκόντων/διδασκομένων, και στόχος μας η άρση του. Όπως έχουμε ήδη αναλύσει, η σχέση διδάσκοντα και διδασκομένου θεμελιώνεται στην ύπαρξη ενός κύρους που αναγνωρίζει ο δεύτερος στον πρώτο, και, στο σημερινό εκπαιδευτικό καθεστώς, αυτό το κύρος θεμελιώνεται, εκτός από τη διαφορά γνώσεων, κυρίως στη δυνατότητα του διδάσκοντα/ουσας να αποδίδει στο διδασκόμενο/η προνόμια - βαθμούς, πτυχία, μεταπτυχιακά. Αυτή η συνθήκη τοποθετεί τη διδάσκουσα στη θέση της διευθύνουσας που έχει, λόγω της θέσης της, αυτή τη δυνατότητα απόδοσης προνομίων, και τη διδασκόμενη στη θέση της; εκτελέστριας που αναπαράγει και επικυρώνει τον καθηγητικό λόγο προκειμένου να αποκτήσει ένα πανεπιστημιακό πτυχίο και ακόλουθα μία θέση στην αγορά εργασίας. Εμείς, αντίθετα, προτείνουμε την κατάργηση αυτής της σχέσης και την ανάδυση μίας ριζικά διαφορετικής, η οποία θεμελιώνεται αποκλειστικά στη διαφορά γνώσεων, και κυρίως, στην επίγνωση της σχετικότητας αυτής της διαφοράς. Και εξηγούμε. Θεωρούμε ότι η σχέση διδάσκοντα/διδασκομένου που προτάσσουμε, αν μπορεί πλέον να προσδιοριστεί έτσι, προϋποθέτει ότι ο πρώτος είναι περισσότερο καταρτισμένος, καθώς έχει μελετήσει εις βάθος ένα συγκεκριμένο θέμα, και ο δεύτερος ενδιαφέρεται να τον ακούσει, όχι γιατί μπορεί μέσα από αυτό να αποκτήσει προνόμια, αλλά γιατί πραγματικά δείχνει ενδιαφέρον γι' αυτό. Αντίστοιχα, η σχετικότητα αυτής της διαφοράς γνώσεων συνίσταται στο γεγονός ότι η σχέση αυτή μπορεί ανά πάσα στιγμή να ανατραπεί. Δεδομένου ότι όλες και όλοι όσες μετέχουν αναγνωρίζουν ότι η διαφορά γνώσεων δεν είναι καθολική και αμετάκλητη (ότι δεν υπάρχουν καθηγητές "φωστήρες" της γνώσης), αλλά αφορά συγκεκριμένα γνωστικά πεδία κάθε φορά, και εξαρτάται από το ενδιαφέρον, τη μελέτη και τους στόχους των ίδιων των ανθρώπων, τότε οποιοσδήποτε/οποιαδήποτε μπορεί να παράγει λόγο και νόημα, μπορεί να διδάξει και να διδαχθεί παράλληλα.

Με καθοδηγητική αρχή τους δύο αυτούς άξονες, δηλαδή την

κριτική του περιεχομένου της παρεχόμενης γνώσης αλλά και της σχέσης διδάσκοντα/διδασκομένου ως σχέσης διευθύνοντα/εκτελεστή, νομίζουμε ότι η κριτική της γνώσης πρέπει να είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής μας παρέμβασης στο πανεπιστήμιο. Να είναι μια καθημερινή κριτική κάθε πλευράς της γνωστικής διαδικασίας, ξεκινώντας από το αμφιθέατρο, από την ερώτηση και την απάντηση στα όσα διδάσκει η καθηγήτρια ή ο καθηγητής και φτάνοντας ως την συγκροτημένη κριτική των δωρεάν συγγραμμάτων και τη διοργάνωση αντι-μαθημάτων, μιας γνωστικής διαδικασίας πέρα από κάθε ιεραρχία, πέρα από παραδεδομένες αλήθειες και πέρα από την χρησιμοθηρική παρακολούθηση με σκοπό την απόκτηση προνομίων.

Εντούτοις, και παρά τη σαφώς χειραφετητική διάσταση που έχει η κριτική της γνώσης ως τρόπος παρέμβασης στα του πανεπιστημίου, δεν θα μας ικανοποιούσε σε καμία περίπτωση ένας – έστω κριτικός – ακαδημαϊσμός, καθώς επιλέγουμε μια κριτική στάση απέναντι στην παρεχόμενη γνώση στην προοπτική μιας γενικευμένης επαναστατικής αμφισβήτησης που, εκκινώντας από το πανεπιστήμιο, έρχεται να αγκαλιάσει το σύνολο των κοινωνικών θεσμών. Έτσι, πιάνοντας το νήμα της αμφισβήτησης από τα κινήματα του '60-'70 και από τον τρόπο με τον οποίο αυτά, ξεκινώντας από την κριτική της γνωστικής διαδικασίας στο πανεπιστήμιο, έφτασαν στην κριτική της κοινωνίας εν γένει, προτάσσουμε την κριτική της γνώσης ως γενικευμένη αμφισβήτηση του συνόλου των κοινωνικών θεσμών. Μιας αμφισβήτησης που από την αναγνώριση της σχετικότητας της παρεχόμενης στο πανεπιστήμιο γνώσης περνά στην αναγνώριση της σχετικότητας των κοινωνικών θεσμών και άρα στην αναγνώριση της δυνατότητας αλλαγής τους. Μιας αμφισβήτησης που συνιστά κι η ίδια ένα είδος μαθήματος: ένα μάθημα ελευθερίας που επιτρέπει σε όλους και όλες μας να γνωρίσουμε στην πράξη την αυτοκυβέρνηση, μακριά από ειδικούς της πολιτικής, γραφειοκράτες και επαναστατικές πρωτοπορίες, να γνωρίσουμε στην πράξη τη συνεχή αμφισβήτηση και διερώτηση πάνω στον ίδιο τον τρόπο ζωής μας.

Περί του πανεπιστημιακού ασύλου

Ιστορικά, ο θεσμός του πανεπιστημιακού ασύλου είναι σύμφυτος με τα πρώτα πανεπιστήμια και υπήρξε άρρηκτα συνδεδεμένος με τους διακηρυγμένους στόχους τους (βλ. και παραπάνω για τον πανεπιστημιακό θεσμό και τον αρχικό του χαρακτήρα). Το άσυλο δεν αποτελούσε απλώς συνθήκη απαγόρευσης εισβολής της δημόσιας δύναμης στους πανεπιστημιακούς χώρους χωρίς προηγούμενη άδεια, όπως σήμερα, αλλά συνιστούσε διαφορετικό δικαιοκτικό καθεστώς για την πανεπιστημιακή κοινότητα, καθώς τα μέλη της είχαν πλήρη προστασία απέναντι στο νόμο. Στόχος του ήταν η διαφύλαξη της αυτονομίας και της ελευθερίας της πανεπιστημιακής διαδικασίας απέναντι στις κατεστημένες εξουσίες, ώστε να μπορεί η κοινότητα να αφοσιωθεί πλήρως στο διαφωτιστικό της έργο, στη μελέτη και τη γνώση, και να ρυθμίζει/δικάζει η ίδια τις εσωτερικές υποθέσεις της χωρίς εξωτερική παρέμβαση.

Στον ελλαδικό χώρο, ελλείπει μεσαιωνικών πανεπιστημίων και ανάλογης δημοκρατικής παράδοσης, το πανεπιστημιακό άσυλο θεσμοθετήθηκε, και κατ' ουσίαν παραχωρήθηκε, από την κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ μόλις το 1982, χωρίς να έχει συνδεθεί ποτέ με τον αρχικό του, αμφισβητησιακό χαρακτήρα. Η απουσία του ζητήματος του ασύλου με πραγματικούς όρους από τους κοινωνικούς αγώνες και το ίδιο το γεγονός της κυβερνητικής θεσμοθέτησής του, έθεσε τις βάσεις για τη μετέπειτα χρήση και νοηματοδότησή του από την ελληνική πανεπιστημιακή κοινότητα. Θεωρούμε πως η συνήθης χρήση του ασύλου σήμερα, από την κάλυψη για τη ρίψη μολώτοφ μέχρι τους τσακωμούς μεταξύ των παρατάξεων, τους τραμπουκισμούς και τις υλικές καταστροφές, φανερώνει έναν βαθιά αντιδραστικό χαρακτήρα. Σε αντίθεση με το αρχικό πνεύμα του ασύλου που κατοχύρωνε το δικαίωμα της πανεπιστημιακής κοινότητας να ρυθμίζει η ίδια τις υποθέσεις της, η σημερινή, στρεβλή κατά τη γνώμη μας, χρήση του απλώς επιβεβαιώνει την άποψη ότι χωρίς την επέμβαση του κράτους επικρατεί το χάος, ότι οι

άνθρωποι αδυνατούν να πάρουν συλλογικά τις υποθέσεις τους στα χέρια τους και να δώσουν στο θεσμό του ασύλου πραγματικά ριζοσπαστικό νόημα. Σ' αυτήν την "από τα κάτω" υποτίμηση θεωρούμε ότι πατάει και η κυβερνητική προσπάθεια για επαναδιαπραγμάτευση του καθεστώτος του ασύλου μέσα από την κατάθεση και ψήφιση του νέου νόμου-πλαίσου.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, πιστεύουμε ότι η υπεράσπιση του ασύλου οφείλει να συνοδεύεται από την προσπάθεια για ριζική επανανοηματοδότησή του. Η χρήση του ασύλου που προτάσσουμε απορρέει από την ήδη διατυπωμένη αντίληψή μας ότι το πανεπιστήμιο έχει στοιχεία δημόσιου χώρου τα οποία πρέπει να αξιοποιηθούν από τους φοιτητές και τις φοιτήτριες. Μπορούμε να εναντιωθούμε στις κυρίαρχες αξίες και κοινωνικές σχέσεις και να δημιουργήσουμε αυτές τις συνθήκες που θα επιτρέπουν την ανάδυση της δημόσιας διαβούλευσης, του ουσιαστικού πολιτικού διαλόγου και της αμφισβήτησης μέσα στο σημερινό πανεπιστήμιο της απάθειας και της ανάθεσης. Το άσυλο μπορεί να αποκτήσει πραγματικά κοινωνικό και ριζοσπαστικό χαρακτήρα εφόσον συνδεθεί με τις αξίες της ριζικής αμφισβήτησης του υπάρχοντος και της συλλογικής συμμετοχής πάνω στα θέματα που μας αφορούν. Η από μέρους μας υπεράσπιση του ασύλου δε μπορεί να ιδωθεί ξεχωριστά από την κριτική και τις θέσεις μας συνολικά πάνω στο πανεπιστήμιο - δε μπορεί να ιδωθεί ξεχωριστά από το πρόταγμά μας για την άμεση δημοκρατία.

Αιτήματα

Πέρα από την αντίσταση στην εκπαιδευτική αναδιάρθρωση και τα προταγματικά στοιχεία που έχουμε θέσει για τους θεσμούς του ελληνικού πανεπιστημίου και τις διαδικασίες των φοιτητικών συλλογών, θα εκθέσουμε, υπό μορφή αιτημάτων, κάποιες επί μέρους προτάσεις που βασίζονται στην παραπάνω ανάλυσή μας, και οι οποίες αφορούν την ήδη επισημασμένη ταξικότητα της εκπαίδευσης, τις παροχές και την

χρηματοδότηση, και τη σχέση του πανεπιστημίου με την εκκλησία.

I. Ενιαία 12χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, στην βάση των όσων έχουμε αναφέρει παραπάνω περί ταξικότητας, και στην κατεύθυνση της άμβλυνσής της. Ενάντια στη διάκριση χειρωνακτικής/πνευματικής εργασίας (ενιαία/τεχνικά λύκεια) και την οικονομική επιβάρυνση που απορρέει από την πρωτοκαθεδρία των ιδιωτικών φροντιστηρίων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

II. Κατάργηση των πανελληνίων εξετάσεων, ενάντια στην αυταρχικότητα/εντατικοποίηση που επιβάλλει το σχολείο και στη μηχανοποίηση της γνώσης (βλ. και για εξεταστική).

III. Εξίσωση ΑΕΙ-ΤΕΙ. Πέρα από τις διαφορές στην υλικοτεχνική στήριξη (χρηματοδοτήσεις, παροχή/συντήρηση χώρων, εγκαταστάσεις), η διάκριση ΑΕΙ-ΤΕΙ εμπεδώνει τον κυρίαρχο διαχωρισμό πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας, ενώ παράλληλα η ύπαρξη δύο ταχυτήτων σπουδών στο ίδιο γνωστικό αντικείμενο (π.χ. πληροφορική αει - πληροφορική τει) φανερώνει ακόμα περισσότερο τον ταξικό χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος.

IV. Κατάργηση της καταβολής διδάκτρων και της ανταποδοτικής άμισθης εργασίας στα μεταπτυχιακά.

V. Δωρεάν σίτιση - στέγαση - μεταφορές για όλες και όλους.

VI. Αύξηση της χρηματοδότησης για την εκπαίδευση, μέσα από την μείωση των κρατικών πόρων για εκκλησία, στρατό και αστυνομία. Ούτε θεωρούμε πως τα προβλήματα της εκπαίδευσης είναι κυρίαρχα οικονομικά ή θα λυθούν μέσω αυξημένης χρηματοδότησης, ούτε θεωρούμε πως σήμερα η εκπαίδευση αντιπαρατίθεται στην εκκλησία ή το στρατό (αντίθετα, συνήθως συνεργάζονται άριστα). Πιστεύουμε όμως ότι κατ' αυτόν τον τρόπο, πέρα από την επιζητούμενη αύξηση των πόρων για την παιδεία, εναντιωνόμαστε στις κυρίαρχες αξίες που αποτυπώνονται σ' αυτούς τους θεσμούς - εναντιωνόμαστε στο θρησκευτικό φανατισμό, τον εθνικισμό και το милитарισμό που ενσαρκώνουν.

VII. Αποπομπή της εκκλησίας από το υπουργείο παιδείας, τόσο σε

διοικητικό, όσο και σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Η θρησκευτική επιλογή είναι προσωπική επιλογή που αφορά την ιδιωτική σφαίρα του καθενός και της καθεμιάς, και δε μπορεί το υπουργείο παιδείας να χαρακτηρίζεται ως "και Θρησκευμάτων" ή να προωθεί την χριστιανική συνείδηση στους χώρους της εκπαίδευσης.

Πολιτιστική κριτική

Με βάση τις έως τώρα θέσεις μας για το πανεπιστήμιο προκύπτει, ότι σαν ομάδα αναγνωρίζουμε στην ιδιότητα της φοιτήτριας και του φοιτητή, τα χαρακτηριστικά ενός είδους εργαζομένων που έχουν σαν αντικείμενο ζητήματα σχετικά με τη γνώση και την έρευνα. Μας απασχολεί λοιπόν το ζήτημα της γνώσης: η μορφή της, ο τρόπος με τον οποίο προωθείται, διαδίδεται και αντιμετωπίζεται από τους φοιτητές/τριες, οι κοινωνικές σχέσεις που δημιουργεί ανάμεσα στο δίπολο καθηγήτρια/της-φοιτήτρια/τής, ο τρόπος που ελέγχεται και εξετάζεται κλπ.

Το πλαίσιο αυτών των ζητημάτων ορίζει την πολιτιστική κριτική που θέλει να ασκεί η ε.π.φ. Δηλαδή, όλα τα θέματα που αφορούν τη φοιτητική κουλτούρα και νοοτροπία, που αναπαράγεται από το πανεπιστήμιο. Είναι όλα αυτά τα ζητήματα, τα οποία μόνο με έμμεσο τρόπο επηρεάζονται και καθορίζονται από την οικονομική και διοικητική οργάνωση του πανεπιστημίου ή τον τρόπο χρηματοδότησής του. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι σε διάφορα τμήματα διανέμονται συγγράμματα με εθνικιστικό ή ομοφοβικό περιεχόμενο, δεν έχει να κάνει με τα όποια μέτρα του υπουργείου, αλλά με την κουλτούρα των καθηγητών/τριών-και των φοιτητών/τριών-του κάθε τμήματος. Αντίστοιχα, η καταπολέμηση της μονολιθικότητας, που έρχεται ως αποτέλεσμα της παπαγαλίας και του πιπιλίσματος όσων λέει η καθηγήτρια ή ο καθηγητής, δεν λύνεται δια της συνδικαλιστικής δράσης.

Η έννοια της συνδικαλιστικής δράσης δεν αναφέρεται μόνο σε «οικονομιστικά» ζητήματα, αλλά περισσότερο σε ζητήματα που έχουν να κάνουν κυρίως με τα θέματα της νομικής και διοικητικής οργάνωσης, και χρηματοδότησης του πανεπιστημίου. Όπως για παράδειγμα, «πώς

και από ποιους θα χρηματοδοτούνται οι σχολές, πώς θα εκλέγονται οι πρυτάνεις, αν θα υπάρχουν ή όχι ιδιωτικά πανεπιστήμια, αν τα συγγράμματα θα διατίθενται και θα διανέμονται με το χ ή ψ τρόπο, αν ο εσωτερικός κανονισμός θα προβλέπει αυτό ή το άλλο κλπ». Τέτοια ζητήματα η ελευθεριακή παρέμβαση τα έχει εξαρχής σε κεντρική προτεραιότητα, μιας που η δημιουργία της συντελέστηκε μέσα στο κίνημα κατά του νόμου πλαισίου και της αναθεώρησης του άρθρου 16.

Ωστόσο, όπως σημειώθηκε και στην αρχή της ενότητας, στις θέσεις μας για τα «συνδικαλιστικά» ζητήματα προβάλλονται και οι θέσεις μας για την καθημερινότητα του φοιτητή και της φοιτήτριας, τις στάσεις τους και την εν γένει ακαδημαϊκή τους συμπεριφορά. Το γεγονός αυτό είναι λογικό να εξηγηθεί. Αυτό που συνειδητοποιούμε είναι ότι τέτοιου είδους συνδέσεις αυτών των δύο ειδών αγώνα (συνδικαλιστικού/πολιτικοοικονομικού και πολιτιστικού) έγιναν και από τα κοινωνικά κινήματα του 20^{ου} αιώνα. Εκτός από τα κινήματα των γυναικών, των μαύρων και των νέων θα μπορούσαμε να μιλήσουμε και για το εργατικό κίνημα, το οποίο πέρασε από τις «ποσοτικές» στις «ποιοτικές» διεκδικήσεις: απ'τη διεκδίκηση καλύτερων μισθών και δικαιότερης εργατικής νομοθεσίας(συνδικαλιστικό κομμάτι) πέρασε στην κριτική των συνθηκών και του τρόπου εργασίας μέχρι και την πλήρη αμφισβήτηση και τελικά άρνηση της μισθωτής εργασίας(πολιτιστικό κομμάτι).

Αν εξετάσουμε αυτά τα κινήματα στις διάφορες χρονικές στιγμές της δράσης τους, θα δούμε πως τα αιτήματα που έθεταν περνούσαν ύστερα από μια διαδικασία αυτοαμφισβήτησης από την προάσπιση νομικών θεμάτων στην προσπάθεια αλλαγής της κουλτούρας και της καθημερινότητας. Για παράδειγμα, το φεμινιστικό κίνημα αρχικά αγωνίστηκε για τη νομική και πολιτική εξίσωση των δύο φύλων, επικεντρώνοντας τη δράση του σε θέματα όπως η κατάκτηση του δικαιώματος της ψήφου για τις γυναίκες, η νομική κατοχύρωση της έκτρωσης κλπ. σε δεύτερη φάση, αγωνίστηκε για την επέκταση της ισότητας στις σχέσεις των φύλων εντός του σπιτιού και τις ερωτικές σχέσεις, αγωνίστηκε ενάντια στην εικόνα και το ρόλο της γυναίκας που προωθείται από τα στερεότυπα και τη μαζική κουλτούρα κλπ. Αρχικά

λοιπόν, είχαμε ένα ρητό αγώνα για την κατάκτηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων και την ψήφιση νόμων που θα τα επικύρωναν· στη συνέχεια όμως, είχαμε τον «υπόρρητο» αγώνα των γυναικών στην καθημερινή τους ζωή ενάντια στις σεξιστικές συμπεριφορές των γονιών τους, των ερωτικών τους συντρόφων, των προϊσταμένων τους στη δουλειά κλπ. Και ανάμεσα στα άλλα, η μεγάλη συμβολή των κινημάτων του '60 στη ριζοσπαστικοποίηση των κινημάτων του σήμερα έγκειται ακριβώς σε αυτό: στο γεγονός ότι αυτή η υπόρρητη-μέχρι τότε-κριτική της καθημερινότητας καθίσταται ρητή. Αυτό δε σημαίνει ότι «εφευρίσκουν» ένα νέο είδος κριτικής, αλλά ότι συνειδητά πλέον αντιλαμβάνονται πως το πολιτιστικό στοιχείο ενυπήρχε στις διεκδικήσεις τους. Στη δική μας περίπτωση, ως φοιτήτριες/τες, πρέπει να πούμε ότι η πολιτιστική κριτική αφορά το «ποιοτικό» μέρος της φοιτητικής μας εργασίας: στο πώς δηλαδή αυτή οργανώνεται και επηρεάζει και διαμορφώνει τη φοιτητική ζωή και νοοτροπία.

Από τα παραπάνω προκύπτει αυτό που τονίσαμε και προηγουμένως, ότι δηλαδή το συνδικαλιστικό και το πολιτιστικό σκέλος της δράσης μας δεν είναι αντιτιθέμενα, αλλά συμπληρώνουν το ένα το άλλο. Αφορούν λίγο ως πολύ, τους ήδη διακηρυγμένους στόχους της ομάδας-προτού καν αυτό ειπωθεί με σαφή τρόπο-και είναι ήδη ενταγμένα στην παρέμβαση μας στο πανεπιστήμιο(βλ. κριτική στο φοιτητοκεντρισμό, στην εργαλειακή αντίληψη του πανεπιστημίου κ.α) . Η διαφορά τους έγκειται στο ότι αντιστοιχούν σε δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, του ενός όμως και του αυτού ζητήματος κάθε φορά. Για αυτόν το λόγο, ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να συνδυαστούν αυτές οι δύο προσεγγίσεις δεν μπορεί να καθοριστεί εκ των προτέρων, σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά θα διαμορφώνεται κάθε φορά ανάλογα με το ζήτημα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Αυτό σημαίνει πως μέσα από τις ίδιες τις συνδικαλιστικές διεκδικήσεις ξεπροβάλλει και η αμφισβήτηση των κοινωνικών σχέσεων που συντηρούν μια κατάσταση, και αντίστοιχα μέσα από την κριτική της καθημερινότητας μπορούμε να περάσουμε στην έμπρακτη κριτική του τρόπου οργάνωσης της κοινωνίας. Το πρόταγμα εξάλλου για την άμεση δημοκρατία προϋποθέτει πάνω από όλα την

αλλαγή αυτού που ονομάσαμε «πολιτιστικό» στοιχείο, τη ριζική δηλαδή αμφισβήτηση της καθημερινότητας και της ζωής μας.

Το πρόταγμα για την άμεση δημοκρατία

Οποιαδήποτε κριτική του υπάρχοντος, αν θέλει να το αμφισβητήσει/μετασχηματίσει ριζικά αντί να προσφέρει άλλη μία στείρα αντίδραση, δε μπορεί παρά να συνδέεται με ένα θετικό, συνολικό πρόταγμα για μία άλλη κοινωνική οργάνωση. Βασισμένοι/ες σε αυτή τη θέση, υιοθετούμε το πρόταγμα της άμεσης δημοκρατίας για τη ρύθμιση των υποθέσεων και των ζώων μας, αναγνωρίζοντας την πραγματικότητα ως δημιουργία των ίδιων των ανθρώπων και όχι κάποιας εξωτερικής παρέμβασης και προχωρώντας ως συλλογικό υποκείμενο στη ρητή δημιουργία πολιτικών θεσμών που αντιτίθενται σε κάθε μορφή τυπικής ή άτυπης ιεραρχίας, σε κάθε μορφή διαχωρισμού.

Καταρχάς να σημειώσουμε ότι το πρόταγμα για την άμεση δημοκρατία δεν αποτελεί εγκεφαλικό κατασκευάσμα δικό μας ή κάποιων άλλων, αλλά αναδύθηκε μέσα στην ίδια την ιστορική διαδικασία κάθε φορά που οι άνθρωποι αμφισβήτησαν το υπάρχον, αναγνώρισαν τους εαυτούς τους ως δημιουργούς του και πήραν συλλογικά τις ζωές τους στα χέρια τους. Ο θεσμός της άμεσης δημοκρατίας προσδιορίστηκε κοινωνικο-ιστορικά, κατ' αναλογία με τις κυρίαρχες σχέσεις και κεντρικές αξίες που επενδύθηκαν σ' αυτόν σε κάθε ιστορική περίοδο, και εντοπίζουμε στοιχεία του στην αρχαία ελληνική δημοκρατία, τη δυτική δημοκρατική παράδοση και το επαναστατικό κίνημα - από την κλασική πόλη μέχρι τα town hall meetings και τα sections της αμερικανικής και γαλλικής επανάστασης αντίστοιχα, μέχρι τις πιο ριζοσπαστικές εκλάμψεις του εργατικού/επαναστατικού κινήματος (τα εργατικά συμβούλια της Ιταλίας και της Γερμανίας, τα ρώσικα σοβιέτ του 1905 και 1917, τις εργοστασιακές επιτροπές στην Καταλονία του 1936, τους επαναστατημένους Ούγγρους εργάτες το '56).

Πριν προχωρήσουμε στον καθορισμό του περιεχομένου της άμεσης δημοκρατίας θεωρούμε ότι, δεδομένης μίας σύγχυσης πάνω στον όρο, οφείλουμε να ξεκαθαρίσουμε κάποια πράγματα περί οργάνωσης. Η σύγχυση αυτή θεωρούμε ότι έγκειται αφενός στην επίκληση της άμεσης δημοκρατίας σε διαδικασίες που μόνο αμεσοδημοκρατικές δεν είναι, και αφετέρου, και σημαντικότερα, στην κυρίαρχη σήμερα διάκριση μέσων και σκοπών και τη συνακόλουθη εργαλειακή χρήση των θεσμών, επιλέγοντας όποιον βολεύει και διευκολύνει περισσότερο την επίτευξη των επιζητούμενων στόχων. Όπως έχουμε αναφέρει και αλλού, κατά τη γνώμη μας μέσα και σκοποί, μορφή και περιεχόμενο είναι διαχωρίσιμα. Κάθε πολιτικό περιεχόμενο αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες μορφές οργάνωσης, και αντίστοιχα κάθε μορφή οργάνωσης φέρει και συγκεκριμένες πολιτικές σημασίες - το ένα εμπεριέχει πλήρως το άλλο. Δε μπορεί να νοηθεί και να πραγματωθεί ένας αντι-ιεραρχικός λόγος σε μία συλλογικότητα που επιλέγει μία ιεραρχική μορφή οργάνωσης ως "πρόσκαιρη και δυσάρεστη αναγκαιότητα", ή συγκαλύπτει τις άτυπες ιεραρχικές σχέσεις στο εσωτερικό της αρνούμενη να τις αναγνωρίσει. Δεν αναγνωρίζουμε καμία αναγκαιότητα και εργαλειακότητα των θεσμών, παρά μόνο την κληροδοτημένη από το αναρχικό κίνημα πρόθεσή μας να οργανωθούμε σήμερα όπως θέλουμε την κοινωνία οργανωμένη αύριο.

Επιλέγουμε την άμεση δημοκρατία όχι γιατί μας διευκολύνει ως εργαλείο στη ρύθμιση των μεταξύ μας σχέσεων, αλλά γιατί αποτελεί το συνολικό μας πολιτικό πρόταγμα για το πανεπιστήμιο και την κοινωνία εν γένει.

Πρωταρχικό στοιχείο ενός αμεσοδημοκρατικού εγχειρήματος είναι η αμφισβήτηση τόσο των κεντρικών παραστάσεων που έχει δημιουργήσει η κοινωνία για τον εαυτό της και την πολιτική πράξη, όσο και των ιδίων των υπαρχόντων πολιτικών θεσμών. Η σημερινή κεντρική παράσταση για την πολιτική θεμελιώνεται κυρίαρχα στο γεγονός ότι οι άνθρωποι δεν αυτο-αναγνωρίζονται ως δημιουργοί και ενεργοί φορείς της κοινωνικής πραγματικότητας ώστε να αυτο-κυβερνηθούν, αλλά αντίθετα αποδίδουν αφενός το υπάρχον σε μία έξωκοινωνική αρχή (παράδοση, θεός, οικονομικοί/ιστορικοί νόμοι) και αναθέτουν αφετέρου τη διεύθυνση της

κοινωνίας σε αυτούς που θεωρούν ικανότερους για να το κάνουν (μονάρχες, κλήρος, κόμματα). Άμεση απόρροια αυτού του συλλογισμού είναι η μετατροπή της πολιτικής πράξης σε ζήτημα τεχνικής, την οποία κάποιες/οι (λίγες/οι) κατέχουν και πρέπει να ασκούν, να διευθύνουν, και κάποιοι άλλοι/ες (οι περισσότεροι/ες), λόγω της υποτιθέμενης άγνοιάς τους, οφείλουν να εκτελούν. Ενάντια σ' αυτήν την κοινή παραδοχή, θεωρούμε ότι η πολιτική δεν είναι θέμα τεχνικής αλλά θέμα γνώμης, θέμα ισότιμων μεταξύ τους απόψεων που εκτίθενται και συζητώνται στη δημόσια σφαίρα. Αντιπαραθετικά προς τους ειδικούς της πολιτικής και την ανάθεση, προτάσσουμε ένα περιεχόμενο και μια μορφή οργάνωσης που βασίζονται στην ισότητα των απόψεων και την ουσιαστική συμμετοχή στα κοινά, που καθιστούν την κοινότητα/συλλογικότητα ικανή να αναγνωρίζει τον εαυτό της ως δημιουργό των συνθηκών ύπαρξής της, να αμφισβητεί και να αυτο-αμφισβητείται συνεχώς.

Στην πράξη, οι κεντρικές αυτές σημασίες της άμεσης δημοκρατίας ενσαρκώνονται στη δημιουργία θεσμών λήψης και εκτέλεσης των αποφάσεων, και έχουν αποτυπωθεί ήδη στις επί μέρους θέσεις μας για τους αποφασιστικούς θεσμούς του πανεπιστημίου. Στη βάση της ήδη διατυπωμένης άποψής μας περί ενότητας μορφής και περιεχομένου, προτάσσουμε τη συλλογική, ολική συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων, όπου η καθεμία και ο καθένας, αρνούμενη/ος κάθε ιδέα περί αλάθητης αυθεντίας που πράττει κατά το δοκούν, λογοδοτεί συνεχώς στη συνέλευση για ό,τι λέει και κάνει. Εκτός όμως από τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, οι αρχές της ισότητας και της ουσιαστικής συμμετοχής οφείλουν να εντοπίζονται και στην εκτέλεσή τους. Αδυνατούμε να φανταστούμε από τη μία τη συλλογική λήψη της απόφασης, αλλά από την άλλη την εκτέλεσή της από τους πιο "ειδικούς" (εκτός αν αφορά καθαρά τεχνικά ζητήματα όπου χρειάζεται εκλογή του ικανότερου π.χ. ξυλουργού, τεχνίτη). Η εκτέλεση των αποφάσεων πραγματοποιείται στη βάση της κλήρωσης, της ανακλητότητας και της κυκλικής εναλλαγής των μελών, καθώς, εφόσον αναγνωρίζουμε την ίση αξία κάθε γνώμης στη σφαίρα της πολιτικής, αναγνωρίζουμε και την ικανότητα όλων να συμμετέχουν στην εκτέλεση, με τη δυνατότητα της ανά πάσα στιγμή

ανάκλησής τους από τη συλλογικότητα σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι αυθαιρετούν.

Τέλος, θέλουμε να προσθέσουμε ότι η γείωση του προτάγματος της άμεσης δημοκρατίας στην πραγματικότητα δε μπορεί να περιοριστεί σε θέμα συνθηματολογικής ανακήρυξής της, αλλά απαιτείται η δημιουργία αυτών των ριζικά νέων αμεσοδημοκρατικών θεσμών που, μέσα από την ενεργό συμμετοχή των ανθρώπων, θα μπορούν να παράγουν τη συνέχειά τους και τη διατήρησή τους ως τέτοιοι (δηλαδή αμεσοδημοκρατικοί). Η άμεση δημοκρατία είναι ένα διαρκές στοίχημα που αφορά την ενεργητική (αυτό-)διαμόρφωση των ίδιων των ανθρώπων μέσα στις συνθήκες που ορίζουν οι ίδιοι χωρίς να αναθέτουν, και που θα είναι ικανοί και πρόθυμοι να αναπαράγουν αυτούς τους θεσμούς αμφισβητώντας συνεχώς το περιεχόμενο και την ποιότητά τους.

ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Εφόσον πιστεύουμε ότι η ύπαρξη ενός καταστατικού αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη λειτουργία μιας αντι-ιεραρχικής, αμεσοδημοκρατικής συλλογικότητας, είναι θεμιτό να παραθέσουμε εδώ τους λόγους που μας οδήγησαν στην απόφαση αυτή.

Αναγνωρίζοντας αφενός το γεγονός ότι οποιοδήποτε κοινωνικό μόρφωμα δεν είναι φυσικά ένα άθροισμα ατόμων αλλά συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις και ανάλογοι προς αυτές θεσμοί, και αφετέρου ότι είμαστε εμείς οι ίδιοι και οι ίδιες που φτιάχνουμε τους θεσμούς αυτούς και όχι λόγω χάρη ο θεός, οι νόμοι της αγοράς, το πάνσοφο κόμμα ή οι ειδήμονες πολιτικοί, θεωρούμε ότι η συνειδητή και ρητή δημιουργία θεσμών – που στην περίπτωση μας αποτυπώνεται στο καταστατικό – αποτελεί τον αποτελεσματικότερο τρόπο καταπολέμησης κάθε μορφής ιεραρχίας. Κατά συνέπεια διαχωρίζομαστε τόσο από λογικές ανάθεσης/αντιπροσώπευσης στη λήψη των αποφάσεων μέσω πολιτικών γραφείων, «επιστημόνων» πολιτικών κ.λπ. (τυπική ιεραρχία), όσο και από τοποθετήσεις που ευαγγελίζονται μία φυσική ελευθερία ως αποτέλεσμα της πλήρους απουσίας κανόνων και θεσμών (άτυπη ιεραρχία). Αναφορικά με την πρώτη περίπτωση, δηλαδή την εναντίωσή μας στις διάφορες μορφές τυπικής ιεραρχίας (κόμμα, γραφειοκρατικές οργανώσεις), θεωρούμε ότι η δομή και λειτουργία της συλλογικότητάς, όπως αυτή αποτυπώνεται στο καταστατικό, πέρα από ένα εργαλείο για τη ρύθμιση των μεταξύ μας σχέσεων εναντιώνεται σε λογικές που υποστηρίζουν την ιεραρχικού τύπου οργάνωση ως κάτι ενοχλητικό μεν, αναγκαίο δε κάτω από τις παρούσες συνθήκες καθώς υποστηρίζουμε ότι δεν υπάρχει τίποτα το αναγκαίο στις ιεραρχικές σχέσεις και ότι αυτές μόνο αντιπαραθετικά προς οποιοδήποτε απελευθερωτικό εγχείρημα μπορούν να λειτουργήσουν. Όσον αφορά στη δεύτερη περίπτωση, η πλήρης απουσία θεσμών δεν αποτελεί τίποτα παρά μία αυταπάτη – κοινωνία χωρίς θεσμούς δεν νοείται - , μία αυταπάτη όμως ιδιαίτερα

επικίνδυνη καθώς οι ιεραρχικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε τέτοιου είδους μορφώματα δεν αναγνωρίζονται ως τέτοιες και απλώς παρακάμπτονται. Έτσι λ.χ. δημιουργούνται ιεραρχικές σχέσεις στη βάση του ποια/ος είναι πιο ευφράδης, ποια/-ος αντέχει περισσότερες ώρες συνέλευσης ούτως ώστε να επιβάλλει την άποψή της/του ή ακόμα – το συνηθέστερο – τα νέα μέλη να βρίσκονται εκ προοιμίου σε μειονεκτική θέση καθώς, προκειμένου να συμμετέχουν, οφείλουν να ερμηνεύσουν τις πουθενά διατυπωμένες προφορικές συμφωνίες μεταξύ των παλιών μελών κλπ.

Εν τέλει, απορρίπτοντας τόσο τις τυπικές όσο και τις άτυπες μορφές ιεραρχίας, επιλέγουμε τη ρητή θέσμιση των μεταξύ μας σχέσεων στη βάση της άμεσης δημοκρατίας, πράγμα που αποτυπώνεται στο καταστατικό. Το καταστατικό αυτό φυσικά δεν αποτελεί θέσφατο, εφόσον, όπως έχει ήδη αναφερθεί, εμείς οι ίδιοι και οι ίδιες είμαστε οι δημιουργοί των θεσμών μας και κατά συνέπεια μπορούμε να τους αμφισβητούμε κατά το δοκούν.

για επικοινωνία:

epf72.squat.gr

epf72@riseup.net